

Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Kastamonu University Journal of Faculty of Economics and
Administrative Sciences

Aralık 2022 Cilt: 24 Sayı:2
iibfdergi@kastamonu.edu.tr

Başvuru Tarihi / Received: 10.09.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 13.12.2022
DOI: 10.21180/iibfdkastamonu.1173440

İç Denetim Kalite Çerçevesi: Banka Faaliyet Raporlarına Dayalı İçerik Analizi¹

Hakan SARIKALE², Tuğrul KANDEMİR³

Öz

Denetim kalitesi göstergelerinin tespit edilmesi ve denetimde kalite çerçevesi oluşturulmasına yönelik akademisyenlerin, ulusal ve uluslararası düzeydeki çeşitli otoritelerin çalışmaları bulunmakla birlikte henüz bir uzlaşma sağlanamamıştır. Ayrıca bu çalışmaların çoğu bağımsız denetimle ilgili olup iç denetim kalite çerçevesine yeterince odaklanılmamıştır. Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren üç kamu bankası ve üç özel bankanın faaliyet raporlarındaki iç denetimle ilgili bölümlere on yıl geriye dönük olarak içerik analizi yapılmış ve bankaların iç denetimin işleyişi ve kalitesini değerlendirirken odaklandıkları kavramlar ortaya çıkarılmıştır. Böylece bankaların iç denetim değerlendirmelerinde odaklandıkları hususlar bu konuda oldukça önemli veriler içeren faaliyet raporları üzerinden sistematik olarak kavramsallaştırılıp analiz edilmiştir. Toplam 54 kod belirlenmiş ve kodlar literatürdeki iç denetim kalite çerçevesine uygun olarak beş kategoride (girdi-süreç-çıkış-sonuç-dışsal faktörler) sınıflandırılmıştır. Hem özel bankalar hem de kamu bankaları değerlendirmelerinde iç denetim kalite çerçevesinin süreç boyutuna (yaklaşım, yöntem, metodoloji) daha fazla odaklanmakta olup son on yılda süreç boyutu beş boyut içerisinde ilk sırayı, girdi boyutu (denetim ekibinin niteliği) ise son sırayı almıştır. Üzerinde en fazla durulan konular ise girdi boyutunda denetçi sayısı ve eğitim; süreç boyutunda risk odaklı denetim, merkezden denetim ve süreç analizleri; çıktı boyutunda yönetime sunulan raporlar/toplantılar ve bulgu takibi; sonuç boyutunda doğru ve güvenilir bilgi sağlama ile önleyici/caydırıcı olma; dışsal boyutta ise yasal düzenlemeler ve organizasyonel yapı olmuştur. Ayrıca birçok güncel denetim yaklaşımının ülkemizdeki mevduat bankaları tarafından yakından takip edildiği görülmüştür. Denetim kalitesini etkileyebilecek hususların tespit edilip kavramsallaştırılması açısından büyük öneme sahip olan iç denetim kalite çerçevesi, iç denetimde şeffaflık ve karşılaştırılabilirlik sağlayarak bu konudaki farkındalığı artırabilecektir.

Anahtar Kelimeler: İç denetim kalite çerçevesi, denetim kalitesi göstergeleri, bankalarda denetim kalitesi, yeni denetim yaklaşımları, içerik analizi.

Jel Kodu: M42, G21, M41, M40

Internal Audit Quality Framework: Content Analysis Based on Bank Activity Reports

Abstract

Although there are studies by academics and various national and international authorities on determining audit quality indicators and establishing a quality framework in auditing, a consensus has not been reached yet. In addition, most of these studies are related to external auditing and the internal audit quality framework has not been sufficiently focused. In this study, a ten-year retrospective content analysis was carried out on the annual reports of three public and three private banks operating in Turkey, and the concepts that banks focused on when evaluating the functioning and quality of internal audit were revealed. Thus, the issues that banks focus on in their internal audit evaluations have been systematically conceptualized and analyzed through annual reports, containing vital data on this subject. Fifty-four codes were determined, and the codes were classified into five categories (input-process-output-outcome-external factors) in accordance with the internal audit quality framework in the literature. Both private banks and public banks focus more on the process dimension (approach, method, methodology) of the internal audit quality framework in their evaluations, and in the last ten years, the process dimension has taken first place among the five dimensions, and the input dimension (qualification of the audit team) has taken the last place. The most emphasized topics are as follows; (1) in the inputs; the number of auditors and training, (2) in processes; risk-based auditing, remote auditing and process audits, (3) in the outputs; reports/meetings submitted to the management and follow-up of findings, (4) in the outcomes; providing accurate and reliable information and being a preventive/deterrent, (5) In external factors; legal regulations and organizational structure. In addition, it has been observed that deposit banks closely follow many current audit approaches in Turkey. The internal audit quality framework, which is of great importance in terms of identifying and conceptualizing issues that may affect audit quality, can increase awareness of this issue by providing transparency and comparability in internal auditing.

Keywords: Internal audit quality framework, audit quality indicators, audit quality in banks, new audit approaches, content analysis.

Jel Codes: M42, G21, M41, M40

¹ Bu çalışma Hakan SARIKALE’nin Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen “Bankacılık Sektöründe İç Denetim Kalite Çerçevesi: Faaliyet Raporlarına Dayalı İçerik Analizi” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

² **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ula Ali Koçman Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Muğla, Türkiye. **E-posta:** hakansarikale@mu.edu.tr **Orcid no:** 0000-0003-1682-3338

³ Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye. **E-posta:** kandemir@aku.edu.tr **Orcid no:** 0000-0002-3544-7422

Extended Abstract

Introduction

Various authorities, especially institutions such as the IAASB and PCAOB, are working on determining audit quality indicators and audit quality framework. Similarly, there are studies conducted by many academicians on this subject. However, an absolute consensus has not yet been reached even on the dimensions in which audit quality indicators are classified. For example, the PCAOB identified 28 audit quality indicators and classified them into three dimensions: input-process-result. The IAASB, on the other hand, considers the indicators it determines in five dimensions as input-process-output-interaction-contextual factors. Apart from the international authorities, it is seen that some national authorities also carry out studies and create different frameworks to identify potential indicators that can be used in audit quality measurement. Although there are studies conducted by some academics (Trotman & Duncan, 2018; Turetken, Jethefer & Ozkan, 2020) to create an "internal audit quality framework" by taking these studies related to independent auditing as a reference, more studies are needed on this subject. Because it is possible to detect and prevent risks early by increasing the quality of internal audit, and this will also reduce external audit costs. In addition, with internal audit, more detailed and continuous audits can be carried out on a company-specific basis. Therefore, establishing a comprehensive internal audit quality framework will also increase awareness of internal auditing and internal audit quality.

In the banking sector, where audits are significant, traditional internal audit practices may also change over time (Sarıkale & Kandemir, 2022: 137). It is obligatory to publish information on the functioning of the internal audit units of the bank and the evaluations of the audit committee in the annual reports. Therefore, these documents contain reliable and quite comprehensive information and evaluations on the subject. In this study, content analysis was performed on the internal audit-related sections of the bank's annual reports, and the codes identified were classified under the five dimensions specified in the internal audit quality framework (Trotman & Duncan, 2018). Thus, the focus (potential internal audit quality indicators) that banks focus on when assessing their internal audit quality has been systematically conceptualized and analyzed. Subjects such as which dimension of internal audit quality in banks are focused on and which elements are emphasized, whether new approaches are applied in bank internal audit units, changes in the focused elements according to years, differences in public and private bank audits have been researched. The internal audit quality framework in the banking sector has been revealed through the evaluations of the banks in their annual reports. The research is limited to the evaluations made in the annual reports of the internal audit units of deposit banks in Türkiye.

Method

In this study, content analysis was carried out through document scanning of the sections related to internal audit (evaluations related to internal auditing and the functioning of internal auditing) in the annual reports of banks. Categories and codes have been adapted based on previous studies (Trotman & Duncan, Knechel, IAASB, PCAOB, CAQ, FRC etc.), and we have created a coding guide for this. As Trotman and Duncan (2018) stated in the multi-stakeholder internal audit quality framework, audit quality has 5 dimensions (input-process-output-outcome-contextual factors). The categorization was made in accordance with the audit quality framework dimensions in the literature. In the determination of the codes, the existing literature and suggested quality frameworks were examined, the codes under these 5 dimensions were determined, and a coding guide was created in order to ensure the objectivity of the research. While a preliminary coding list suitable for internal audit was determined from the literature, necessary updates were made in the code list and coding guide for the codes that emerged during the document analysis process, and they were finalized. After all the data were read and coded in accordance with the coding guide, frequency analysis and categorical analysis (Tavşancıl & Aslan, 2001: 87-99) were performed. The MAXQDA program was used for coding and analysis. In addition, various Excel tables were created from these data, and analyzes were carried out according to years and public-private distinction. As a result of the analysis of the evaluations in the annual reports of the banks regarding the functioning of the internal audit units; comparisons on which aspect of the audit quality framework is focused on, comparison of public and private banks, analysis of the trend in the focus areas by years, comparison of the quality framework in the literature and the results obtained from the annual reports (similarities and differences), comparison of the legal regulations and banks' internal audit evaluations, interpretations on the basis of indicators and evaluations have been made about whether current audit approaches are applied in banks.

Result and Discussion

A content analysis was made with the perspective of the internal audit quality framework, and an internal audit quality framework consisting of 5 dimensions and 54 potential audit quality indicators was reached. According to this, in the evaluations regarding internal audit included in the annual reports, banks mostly focus on the "Process" dimension of the internal audit quality framework. The least emphasized dimension was the "Input" dimension. According to the dimensions, the most focused issues are; "in the input dimension; number of auditors and training", "in the process dimension; risk-based control, remote audit and process analysis", "in the output dimension; reports/meetings submitted to the management and follow-up of findings", "in the outcome dimension; providing accurate and reliable information, being preventive/deterrent", "in the dimension of external factors; legal regulations and organizational structure".

Considering the changes over the years in the focus areas in the internal audit evaluations included in the Bank's annual reports; In the last 10 years, "Process" has always taken first place among the five dimensions, and "Input" has always taken the last place. It is seen that matters such as finding tracking, technology-supported auditing and process analysis have started to take place relatively more in the annual reports in recent years. Some new concepts related to the technology-assisted audit approach, such as digital transformation, machine learning, image processing and data modeling algorithms, and using artificial neural networks in auditing, have begun to be mentioned. In addition, while data security and data mining issues were not emphasized in previous years, these issues have begun to be emphasized, albeit a little, in the annual reports of recent years.

While public banks and private banks focus on the process dimension of the internal audit quality framework in the first place in their evaluations on the functioning of internal audit, the last category was the inputs in both groups. Other dimensions took place in different ranks in public banks and private banks. Looking at the encodings under these dimensions; the subjects of providing a qualified workforce, professional attention and care, contribution to profitability, contribution to corporate reputation, auditor turnover and access to information are only mentioned in the annual reports of public banks. On the other hand, it has been observed that objectivity and independence, data mining and sampling issues are only included in private bank activity reports. In addition, relatively; it has been determined that public banks place more emphasis on “deterrence, recommendations, consultancy, auditing from an organizational perspective” and private banks emphasize more on “skills and qualifications of auditors”. When the annual reports are examined, it is seen that many current audit approaches are applied in deposit banks in Türkiye.

GİRİŞ

IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board) ve PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) gibi kurumlar başta olmak üzere çok çeşitli otoriteler tarafından denetim kalitesi göstergelerinin belirlenmesi ve bir denetim kalite çerçevesi çizilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Benzer şekilde bu konuda birçok akademisyen tarafından yapılan çalışmalar da mevcuttur. Ancak denetim kalitesi göstergelerinin sınıflandırıldığı boyutlar konusunda bile henüz mutlak bir uzlaşmaya varılamamıştır. Örneğin PCAOB, 28 adet denetim kalitesi göstergesi belirlemiş ve bunları girdi-süreç-sonuç şeklinde belirtebileceğimiz üç boyutta sınıflandırmıştır. IAASB ise belirlediği göstergeleri girdi-süreç-çıkı-eti-kileşim-bağlamsal faktörler şeklinde beş boyutta ele almaktadır. Uluslararası ölçekteki otoriteler dışında ulusal bazı otoritelerin de denetim kalitesi ölçümünde kullanılabilecek potansiyel göstergeleri belirlemek için çalışmalar yürüttüğü ve farklı çerçeveler oluşturduğu görülmektedir. Bağımsız denetimle ilgili bu çalışmalar referans alınarak “iç denetim kalite çerçevesini” oluşturmaya yönelik bazı akademisyenler tarafından (Trotman & Duncan, 2018; Turetken, Jethefer & Ozkan; 2020) yapılmış çalışmalar bulunsa da bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Çünkü iç denetim kalitesi artırılarak risklerin erken tespiti ve önlenmesi mümkün olup, bu durum dış denetim maliyetlerini de azaltacaktır. Ayrıca iç denetim ile firma özelinde daha detaylı ve sürekli denetimler gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle kapsamlı bir iç denetim kalite çerçevesi oluşturulması, iç denetime ve iç denetim kalitesine yönelik farkındalığı da artırmış olacaktır.

Denetimlerin çok önemli olduğu bankacılık sektöründe geleneksel iç denetim uygulamaları da zamanla değişebilmektedir (Sarıkale & Kandemir, 2022: 137). Banka iç denetim birimlerinin işleyişi ve denetim komitesi değerlendirmelerine dair bilgilerin yıllık faaliyet raporlarında yayımlanma zorunluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla konuyla ilgili olarak bu belgelerde güvenilir ve oldukça kapsamlı bilgi ve değerlendirmeler yer almaktadır. Bu çalışmada banka faaliyet raporlarının iç denetimle ilgili bölümlerine içerik analizi yapılmış ve tespit edilen kodlar iç denetim kalite çerçevesinde (Trotman & Duncan, 2018) belirtilen beş boyut altında sınıflandırılmıştır. Böylece bankaların iç denetim kalitesini değerlendirirken üzerinde durdukları odaklar (potansiyel iç denetim kalitesi göstergeleri) sistematik bir şekilde kavramsallaştırılarak analiz edilmiştir. Bankalarda iç denetim kalitesinin hangi boyutuna odaklanıldığı ve hangi unsurlara vurgu yapıldığı, yeni yaklaşımların banka iç denetim birimlerinde uygulanıp uygulanmadığı, odaklanılan unsurlardaki yıllara göre değişim, kamu ve özel banka denetimlerindeki farklılıklar gibi konular araştırılmıştır. Bankacılık sektöründeki iç denetim kalite çerçevesi bankaların kendi sundukları faaliyet raporlarındaki değerlendirmeleri üzerinden ortaya konulmuştur. Araştırma Türkiye’deki mevduat bankalarının iç denetim birimlerine ilişkin yıllık faaliyet raporlarında yapılan değerlendirmeler ile sınırlandırılmıştır.

1. DENETİM KALİTE ÇERÇEVESİ

Denetim kalitesinin tanımlanmasına yönelik düşünceler iki gruba ayrılabilir. İlk görüş, denetçinin denetim standartlarına uyması yani normatif düşüncedir. Buna göre denetçi yayımlanan standartlara uyduğu sürece kaliteli bir denetim gerçekleştirmiş olacaktır. Standartlara uyulup uyulmadığı ise akran değerlendirmeleri, kamusal gözetimler veya denetçilere açılan davalar sonucunda tespit edilebilmektedir. İkinci görüşte ise denetim kalitesinin doğrudan ölçülemeyeceği ve belirli göstergeler aracılığıyla yani dolaylı olarak ölçülebileceği savunulmaktadır (Tritschler, 2013: 10-

13). Dolayısıyla denetim kalitesinin, otoriteler veya diğer kesimler tarafından standart bir şekilde tanımlanabilmesi, tanımı üzerinde mutlak bir uzlaşmaya varılabilmesi oldukça zordur (Knechel, Krishnan, Pevzner, Shefchik & Velury, 2013: 387). Denetim kalitesini objektif olarak tanımlamak ve ölçmek oldukça zor olsa da, denetim kalitesi göstergeleri, denetçiler ve denetimler arasında karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık sağlayarak denetçilerin denetim kalitesine olan ilgisini artıracaktır. Ancak bu göstergeler ülkeden ülkeye farklılaşabildiğinden, bu konuda küresel bir işbirliği yapılması da gerekmektedir (FEE, 2016: 2; Pinello, Volkan, Franklin, Levatino & Tiernan, 2019: 7). Denetim Kalite Çerçevesi, denetim kalitesinin değerlendirilmesinde tutarlılığı sağlayarak, karşılaştırılabilirliği kolaylaştıracaktır. (Fornelli, 2019: 1). Denetim kalite çerçevesi hakkındaki tartışmalar; karmaşıklık ve öznellik kısıtlamalarına katkıda bulunacak tam bir düzenlemeden yoksun olsa da, kalite değerlendirmelerine çözüm üretecek bir başlangıç noktası olarak görülebilir (Neri & Russo, 2014: 29).

Küresel ölçekli firmaların, 2002 yılından sonra (Sarbanes - Oxley Yasası sonrası) iç denetimlerinin kalitesini ve miktarını artırdıkları görülmektedir (Bedard, Johnstone & Smith, 2010: C16). Denetim kalitesi göstergeleri, bir firmanın denetim başarısını değerlendirmek isteyen kişilere ışık tutacak bir araç olarak görülebilir (FEE, 2016: 5). Denetim kalitesinin nasıl ölçülüp açıklanacağı konusunda denetim paydaşları arasında farklı görüşler ortaya çıkabilmektedir. Detaylı tartışmalara konu olan çerçeveler üzerinden yapılacak denetim kalitesi değerlendirmeleri, ilgililere denetim performanslarıyla ilgili gerekli bilgileri ve şeffaflığı sağlayabilecektir (CAQ, 2019: 3). Denetim komiteleri bağımsız denetçi tayini ve kıyaslamalarında, denetim firmaları da kalite odaklı bir denetim kültürü oluşturmak için denetim kalitesi göstergelerini kullanmalıdır (FRC, 2020). Denetim kalitesi göstergeleri; çeşitli yayınlarda “denetim kalitesi faktörleri”, “denetim kalitesi unsurları” ya da “denetim kalitesi ölçütleri” gibi isimlerle de ifade edilebilmektedir (FEE, 2016: 5).

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Denetim kalitesi ile ilgili ilk önemli araştırmalar seksenli yıllara (DeAngelo, 1981) dayanmakta olup, geçen onca zamana rağmen ortak bir tanımla yeterince kavramsallaştırılmamıştır. Bu durum denetim faaliyetlerinin karmaşık yapısı ve denetimle ilgili uygulamaların/teorilerin devamlı değişmesi ile açıklanabilir. Ayrıca denetim kalitesi Avrupa literatüründe yeterince incelenen bir konu olmamıştır (Vaicekauska & Mackevičius, 2014: 175). Denetim kalitesi göstergelerinin tanımlanması konusunda uzlaşılmış ortak bir çerçeve bulunmasa da denetim kalitesi konusu denetimin değerlendirilmesi ve şeffaflaştırılması açısından çok önemli olduğundan çeşitli otoriteler (IAASB, PCAOB, IFAC, IOSCO, Avrupa Komisyonu vb.) tarafından bu konuda önemli çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca denetim kalitesi literatürünü tarayarak bir denetim kalitesi çerçevesi sunan birçok önemli akademik çalışma da bulunmaktadır (Neri & Russo, 2014: 25-26). Bu bölümde öncelikle otoriteler tarafından yapılan çalışmalar (Tablo 1), sonrasında da akademisyenler tarafından yapılan çalışmalar özetlenmiştir.

Tablo 1: Denetim Kalitesi ve Denetim Kalite Çerçevesi Konusunda Çalışmaları Bulunan Otoriteler

IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu	2014 yılında yayınladıkları Denetim Kalite Çerçevesi (DKÇ) beş boyuttan oluşmaktadır (Girdi, süreç, çıktı, etkileşim ve bağlamsal faktörler).
PCAOB	Halka Açık Şirket Muhasebe Gözetim Kurulu (ABD)	Denetim Kalitesi Göstergeleri (DKG) Projesi: 3 boyut (denetim uzmanları, denetim süreci, denetim sonuçları) altında 28 nicel gösterge.
FRC	Finansal Raporlama Konseyi (İngiltere)	İlk olarak 2008 yılında FRC tarafından bir DKÇ geliştirilmiştir.
CAQ	Denetim Kalitesi Merkezi (ABD)	Esnek, gönüllülük esaslı ve firma düzeyinde bir DKÇ. Hem nitel hem de nicel göstergeler önerilmektedir.
FEE	Avrupa Muhasebeciler Federasyonu	DKG'leri belirleyen dokuz kurumun çalışmaları; "nitel-nicel, kural bazlı-ilke bazlı, kamuya açık-gizli" şeklinde ve Avrupa bakış açısıyla değerlendirilmiştir.
IOSCO	Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Teşkilatı	Denetim komitelerinin denetim kalitesini desteklemeleri ve geliştirmelerine yardımcı bir rapor hazırlamıştır.
CPAB	Kanada Kamu Sorumluluk Kurulu	DKG'lerin kullanımını desteklemektedir. Denetim firması düzeyindeki göstergelerin kamuya paylaşılmasını, ancak sözleşme düzeyindeki bazı göstergelerin yalnızca denetim komiteleri ile paylaşılmasını (gizli bilgilerin korunmasını) önermektedir.
IRBA	Bağımsız Denetçiler Düzenleme Kurulu (Güney Afrika)	2020 yılında yayınlanan raporda 5 boyut altında 14 gösterge sunulmuştur.
ACRA	Muhasebe ve Kurumsal Düzenleme Kurumu (Singapur)	2015 yılında bir DKÇ yayınlamış ve zaman içerisinde revize etmiştir. Göstergeler nicel nitelikli olup, gerekli durumlarda nitel göstergeler eklenebilir. 7 göstergeden oluşmaktadır.
CAANZ	Avustralya ve Yeni Zelanda Yeminli Mali Müşavirleri	Avustralya ve Yeni Zelanda'daki şeffaflık raporları, denetim kalitesiyle bağlantılı 5 boyut açısından değerlendirilmiştir.
FAOA	Federal Denetim Gözetim Otoritesi (İsviçre)	Denetim kalitesi ölçümünde kullanılacak verileri toplamakta ve nicel göstergeleri kullanmaktadır.
JICPA	Japon Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü	Şeffaflık raporlarına dâhil edilen 16 göstergeyi 2018 yılında yayınlamıştır.
NBA	Hollanda Muhasebeciler Meslek Örgütü	2016 yılında: 3 boyut (girdi, süreç ve çıktı).
EU	Avrupa Birliği	Denetim firmalarında oluşturulacak kalite güvence sistemleri açıklanırken denetim kalitesinin öncül kabul edilebilecek boyutları da üstü kapalı olarak tanımlanmıştır.

Kaynak: Tablo FEE, 2016; FRC, 2020; Tritschler, 2013 kaynaklarından faydalanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Uslu, Kestane ve Sezgin (2022); iç denetim faaliyetlerindeki kaliteyi ve denetçilerin demografik özellikleriyle denetim kalitesi ilişkisini incelemişlerdir. İç denetim kalitesini 4 boyut altında (Bağımsızlık, Denetim Kapsamı, Yetkinlik, Mesleki Dikkat ve Özen) ele alarak bir anket çalışması yapmışlardır. Turetken, Jethfer & Özkan (2020) literatürde tespit ettikleri iç denetimin etkinliğine dair göstergeleri; "ölçülebilen" ve "algılanan" şeklinde iki başlıkta sınıflandırmışlardır. Boskou, Kirkos & Spathis (2019) borsada işlem gören şirketlerin iç denetim kalitesine ilişkin olarak 2014 yılı raporları üzerinde metin madenciliği tekniğini denemişlerdir. Çalışmada bu yöntemin umut veren bir yöntem olduğu ve finansal göstergeler, terimler ve N-gramlar yardımıyla iç denetim kalitesi hakkında bilgi sağlanabileceği belirtilmektedir. Massoud (2019) Libya'daki bankalarda iç denetim kalitesi faktörlerini anket yöntemiyle araştırmıştır. Buna göre kaliteyi etkileyenler tecrübe, eğitim, bağımsızlık iken nispeten az etkileyenler ise yönetim desteği ve kadro büyüklüğüdür. Simnett & Trotman

(2018) literatürdeki 25 yıllık döneme ait denetim makalelerinin içeriğini incelemişlerdir. IAASB'nin kalite çerçevesini kullanarak araştırmalar kategorize edilmiş olup makalelerin çoğunluğunun “süreç” aşamasına odaklandığı belirtilmiştir. Azgın (2018) denetçilerin mesleki şüpheciliklerinin denetim kalitesinin dört boyutu (girdi, süreç, çıktı ve çevresel faktörler) üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada IAASB modeli esas alındığından denetim kalitesi 4 boyut (sonuç boyutu hariç) altında incelenmiştir. Christensen, Glover, Omer & Shelley (2016) denetim kalitesi literatüründeki teorik çerçevelerle ilgili önerilerde bulunarak, literatürdeki çerçevelerin bileşiminden oluşan dört boyutlu bir genel denetim çerçevesi oluşturmuşlardır; (1) girdiler, (2) süreçler, (3) çıktı ve görüşler ile (4) görüş sonrası. Vaicekauskas ve Mackevičius (2014) denetim kalitesi tanımları ve unsurlarını araştırarak denetim kalitesinin artırılabilmesi için bir çerçeve önerisinde bulunmuşlardır. Knechel vd. (2013) denetim kalitesi göstergelerini dört boyutta (girdi, süreç, sonuç ve bağlamsal faktörler) incelemişlerdir. Francis (2011) denetim kalitesi konusunda genel bir çerçeve çizmiştir. Denetim kalitesini etkileyen altı boyut (girdi, süreç, muhasebe firmaları, denetim sektörü ve denetim piyasaları, kurumlar, denetimin ekonomik sonuçları) olduğu belirtilmektedir. Al Matarneh (2011) denetim kalitesini etkileyen faktörleri incelemek amacıyla banka iç denetçileri ile bir anket çalışması yapmıştır. Buna göre denetçiler sırasıyla performans, yeterlilik ve bağımsızlığın denetim kalitesini etkilediğini belirtmişlerdir. Trotman ve Duncan (2018) denetim paydaşları ile yaptığı 36 görüşme sonucunda çok paydaşlı bir “iç denetim kalite çerçevesi” oluşturmuştur⁴. İç denetim kalitesi hakkındaki görüşlerini karşılaştırmak amacıyla da dış denetçilerle altı ek görüşme yapmışlardır. İç denetim kalitesini belirleyen beş boyut (girdi, süreç, çıktı, sonuç ve bağlamsal boyut) bulunmaktadır (Tablo 2). Buna göre denetim kalitesi değerlendirilirken paydaşlardan; üst yönetim sonuca, denetim komitesi üyeleri sonuçla desteklenen çıktıya, iç denetim yöneticileri sürece, iç denetim ortakları (dış kaynaklı) çıktıya ve sonuca, dış denetçiler ise girdiye ve sonrasında da çıktıya odaklanmaktadır.

Tablo 2: Çok Paydaşlı İç Denetim Kalite Çerçevesi

BOYUT	ALT BOYUT	KALİTE GÖSTERGELERİ
GİRDİ	Temel özellikler	➤ Denetçinin Teknik Becerisi
		➤ Denetçinin Deneyimi
	Ek özellikler	➤ Tarafsızlık
		➤ Denetçinin Sosyal Becerileri
SÜREÇ	Teknik	➤ Denetçinin Kişisel Özellikleri
		➤ Metodoloji
	Etkileşim	➤ Denetim Yaklaşımı
		➤ Örgütsel Bakış Açısı ile Uyumlu Denetim
ÇIKTI	-	➤ Paydaşlarla Güçlü İlişkiler
	-	➤ Kapanış Prosedürleri
SONUÇ	-	➤ Raporlardaki Kaliteli İletişim
	-	➤ Faydalı Bulgular ve Tavsiyeler
BAĞLAMSAL (DIŞSAL)	-	➤ Katma Değer Sağlama
	-	➤ Denetim Kültürü
	-	➤ İç denetimin “yönetim eğitim alanı” olarak kullanılması
		➤ Yüksek kaliteli personeli iç denetime çekebilme yeteneği

Kaynak: Trotman & Duncan, 2018.

⁴ Diğer kalite çerçevelerinden farklı olarak doğrudan “iç denetime” yönelik olması, çıktı ve sonuç dâhil tüm boyutları içermesi ve tüm denetim paydaşlarının görüşlerini dikkate alınarak hazırlanması nedeniyle bu çalışmanın uygulama bölümünde (içerik analizindeki kategorilerin belirlenmesinde) Trotman ve Duncan'ın çok paydaşlı iç denetim kalite çerçevesindeki beş boyut referans alınmıştır.

3. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ VE ÖZGÜN DEĞERİ

Bu çalışmada banka faaliyet raporlarının iç denetime ilişkin bölümlerine içerik analizi yapılarak bankaların üzerinde durdukları odaklar (potansiyel iç denetim kalitesi göstergeleri) kavramsal olarak ortaya çıkarılmış ve iç denetim kalite çerçevesi perspektifiyle sistematik olarak sınıflandırılıp analiz edilmiştir. Böylece bankaların kendi yayımladığı raporlarda yer alan iç denetime ilişkin kurumsal değerlendirmeler üzerinden sektöre dair bir “iç denetim kalite çerçevesi” ortaya konulmuştur. Çalışmanın esas amacı; bankaları veya iç denetim birimlerini birbiriyle kıyaslamak değil, bankaların iç denetimi değerlendirirken odaklandıkları hususları kavramsal olarak ortaya çıkarıp iç denetim kalite çerçevesi perspektifiyle analiz etmek ve böylece iç denetim kalite çerçevesi literatürüne katkı sağlayabilmektir. Ayrıca çalışma sonucunda; iç denetim kalitesi konusunda farkındalığın artırılması, düzenleyici otoritenin konuyla ilgili yasal altyapıyı oluşturmasına katkı sağlanması, iç denetim ekiplerinin öz-değerlendirme yapmalarına ve iç denetim kalitesini tüm boyutlarıyla ortaya koyan faaliyet raporları hazırlamalarına yardımcı olarak bir çerçeve ortaya konulması, nihayetinde de bu çerçeve üzerinden iç denetim kalitesinin bir bütün olarak değerlendirilebilmesi amaçlanmaktadır.

Bağımsız denetim kalitesi ile ilgili oldukça fazla, iç denetim kalitesi ile ilgili ise sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma Türkiye’deki banka faaliyet raporları üzerinden iç denetime ilişkin değerlendirmelerin içerik analizini yapan keşfedici bir çalışmadır. Çalışma, iç denetim işleyişi değerlendirilirken üzerinde durulan odakların ortaya çıkarılması ve önceliklerin tespit edilmesi açısından önemlidir. Ayrıca çalışma ile kamu ve özel bankaların iç denetime bakışındaki farklılıklar değerlendirilmiş ve yıllar itibariyle iç denetim uygulamalarında meydana gelen değişim analiz edilmiştir. Ayrıca denetim kalitesinin süreç boyutunda yer alan yeni denetim yaklaşımlarının Türkiye’deki bankalarda uygulanıp uygulanmadığı ve bu yaklaşımların hangisinin üzerinde daha fazla durulduğu da tespit edilmiştir.

4. YÖNTEM

İçerik analizi ile herhangi bir kaynaktaki (doküman, gazete, kitap, film, fotoğraf vb.) açık mesajlar veya bunların anlamları ortaya çıkarılıp analiz edilebilmektedir. Araştırma yalnızca nitel olarak yapılabileceği gibi nicel yöntemler de kullanılabilir. Yani sistematik olarak kodların sayısı tespit edilip, tablo veya çizelgeler yardımıyla çeşitli analizler gerçekleştirilebilmektedir. Böylece yığın veri içerisinde fark edilmesi zor olan kavramlar net bir şekilde ortaya konularak detaylı biçimde analiz edilmektedir (Neuman, 2014). İçerik analizinin aşamaları şu şekilde özetlenebilir (Güçlü, 2019: 187);

- Araştırma sorularının belirlenmesi
- Örneklem seçimi
- Verilerin hazırlanması ve analiz birimlerinin belirlenmesi
- Kategorilerin belirlenmesi
- Kodlamaların yapılması
- Veri analizi
- Sonuçların raporlanması.

Bu çalışmada altı bankanın (üç özel ve üç kamu) 10 yıllık döneme ait faaliyet raporlarındaki iç denetimle ilgili bölümlere

(iç denetime ilişkin değerlendirmeler ve iç denetimin işleyişinin anlatıldığı bölümlere) doküman taraması yoluyla içerik analizi yapılmıştır. Tespit edilen kodlar iç denetim kalite çerçevesi perspektifiyle sınıflandırılmıştır. Böylece bankaların iç denetimi değerlendirirken odaklandıkları hususlar sistematik bir şekilde kavramsallaştırılarak beş boyut altında analiz edilmiştir. Kodlama ve analizlerde MAXQDA ve Excel programlarından faydalanılmıştır.

4.1. Araştırma Soruları

Çalışmada üç temel araştırma sorusu belirlenmiştir;

AS-1: Banka yıllık faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerde, iç denetim kalite çerçevesinin hangi boyutuna (Girdi-süreç-çıktı-sonuç-dışsal faktörler) odaklanılmaktadır?

AS-2: Banka yıllık faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerde odaklanılan konular açısından kamu bankaları ve özel bankalar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

AS-3: Banka yıllık faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerde odaklanılan konular açısından yıllar itibarıyla anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.2. Örneklem Seçimi

Araştırma evrenini Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankaları oluşturmakta olup örneklem olarak aktif büyüklüğü en yüksek olan üç kamu bankası ve üç özel banka seçilmiştir. Mevduat bankaları aktif büyüklüğüne göre sıralandığında ilk üçte yer alan kamu bankaları ile bunlardan sonra gelen ilk üç özel bankanın 2010-2019 yıllarını kapsayan 10 yıllık faaliyet raporları incelenmiştir. İncelenen altı banka, aktif büyüklüğüne göre tüm mevduat bankalarının % 72,73’ünü (Tablo 3) temsil etmektedir (TBB, 2020).

Tablo 3: Aktif Büyüklüğe Göre İlk 6 Banka (Eylül-2020)

Sıra	Banka	Sermaye Yapısı	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyon TL)	Sektöre Göre Aktif Büyüklüğü Yüzdesi
1	Ziraat Bankası	Kamu	1863	923.689	17,81%
2	Halk Bankası	Kamu	1938	663.675	12,80%
3	Vakıflar Bankası	Kamu	1954	638.070	12,31%
4	İş Bankası	Özel	1924	597.186	11,52%
5	Garanti Bankası	Özel	1946	479.714	9,25%
6	Yapı ve Kredi Bankası	Özel	1944	468.592	9,04%
				Toplam	72,73%

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2020.

4.3. Verilerin Hazırlanması (Faaliyet Raporları)

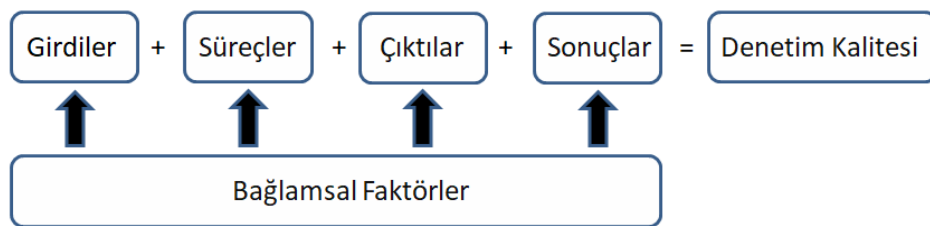
Türk Ticaret Kanunu, Bankacılık Kanunu ve "Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayımlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" gereğince bankaların yıllık faaliyet raporu hazırlanması bir zorunluluk olup, faaliyet raporlarının içeriği ve diğer detaylar da ilgili yönetmelikte açıklanmıştır. Buna göre yıllık faaliyet raporunda denetim komitelerinin iç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerinin işleyişine dair değerlendirmeleri ile bankanın hesap dönemindeki faaliyetlerine dair bilgilere yer verilmesi zorunludur (BDDK, 2006: Md.6). Yıllık faaliyet raporu,

bankaların yönetim kurulu başkanları, denetim komitesindeki üyeler, genel müdür, ilgili genel müdür yardımcısı ile ilgili birim yöneticisi tarafından imzalanarak yönetim kurulu onayına ve sonrasında genel kurula sunulmaktadır (BDDK, 2006: Md.8). Faaliyet raporu bağımsız denetçiler tarafından ayrıca kontrol edilerek faaliyet raporu hakkında uygunluk görüşü verilmektedir (BDDK, 2006: Md.9). Bankalar, yıllık faaliyet raporlarını hesap dönem sonunu takip eden yılın en geç mayıs ayı sonuna kadar hem basılı şekilde hem de banka internet sayfasında yayımlamakla yükümlü tutulmuşlardır (BDDK, 2006: Md.10). Dolayısıyla faaliyet raporları içerisinde iç denetimin işleyişi ve değerlendirilmesiyle ilgili çok önemli ve güvenilir bilgiler yer almaktadır. Bu çerçevede bankaların faaliyet raporları 10 yıl geriye dönük olarak arşivlenip iç denetimle ilgili olan bölümleri tespit edilmek suretiyle yıl bazında ve banka bazında sınıflandırılarak analiz programına (MAXQDA) yüklenmiş ve içerikleri titizlikle taranarak kodlanmıştır.

4.4. Kategorilerin Oluşturulması

İçerik analizinde belge üzerinde çeşitli kodlamalar yapılmakta ve bu kodlar belirli kategoriler altında sınıflandırılmaktadır⁵. Kategorilerin net bir şekilde tanımlanması gerekmekte olup (Tavşancıl & Aslan, 2001: 74), bu kategoriler literatürdeki önceki araştırmalara (kavramsal çerçeve veya kuramlara) dayanılarak da oluşturulabilmektedir (Güçlü, 2019: 192). Trotman ve Duncan'ın (2018) "Çok Paydaşlı İç Denetim Kalite Çerçevesinde" (Şekil 1) belirttikleri üzere denetim kalitesinin 5 boyutu (Girdi-süreç-çıktı-sonuç-dışsal faktörler) bulunmakta olup, çalışmada faaliyet raporlarından tespit edilen kodlar bu çerçevede belirtilen beş boyut altında kategorilendirilmiştir. Bu çerçevede;

- **Girdiler**, denetim ekibi ve denetçilerin nitelikleri,
- **Süreçler**, denetimin faaliyetlerinin yürütülmesi ve bu süreçte uygulanan araç, teknik, yöntem, kullanılan metodoloji ve yaklaşımları,
- **Çıktılar**, denetim raporları ve denetim görüşünden üretilen bilgileri,
- **Sonuçlar**, denetim paydaşlarına sağlanan katma değeri,
- **Dışsal (bağlamsal) faktörler**, denetçinin kontrolü dışında kalan ancak denetim kalitesini etkileyen unsurları temsil etmektedir.

Şekil 1: İç Denetim Kalite Çerçevesinin Boyutları

Kaynak: Trotman & Duncan, 2018: 239.

4.5. Kodlamaların Yapılması

Kodların tespitinde ise mevcut literatür ve önerilen kalite çerçeveleri (Trotman & Duncan, Knechel, IAASB, PCAOB, CAQ, FRC vb.) incelenerek, beş boyutun altındaki kodlar belirlenmiş ve araştırmanın nesnellliğini sağlamak adına tarafımızca bir kodlama kılavuzu oluşturulmuştur. Literatürden iç denetime uygun bir ön kodlama listesi belirlenmekle birlikte doküman analizi sürecinde ortaya çıkan kodlar için kodlama kılavuzunda gerekli güncellemeler yapılmıştır.

⁵ Bu çalışmada; faaliyet raporlarından tespit edilen "kodlar" bankalardaki potansiyel iç denetim kalitesi göstergelerini, "kategoriler" ise literatüre dayanılarak oluşturulan kalite çerçevesinin beş boyutunu ifade etmektedir.

Doküman analizlerinde belge içeriği titizlikle incelendikten sonra, kodlama kılavuzuna uygun bir şekilde kodlanmış ve bu kodlar iç denetim kalite çerçevesi literatüründeki tanımlamalar doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Aşağıda birkaç kodlama örneği verilmiştir.

4.5.1. “Sertifikaasyon” ile ilgili Kodlama Örnekleri;

“Banka, uzman denetçilerin mesleki bilgi düzeyini artırmak amacıyla, 2010 yılında başlatılan ve Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) ile Boğaziçi Üniversitesi iş birliğinde yürütülen Teftiş Sertifika Programı’nı 2019 yılında da sürdürmüştür” (Yapı Kredi 2019 Faaliyet Raporu)

“Başta uluslararası geçerliliği olan sertifikalar olmak üzere gerekli sertifikaların alınması teşvik edilmektedir.” (Vakıfbank 2019 Faaliyet Raporu)

“Teftiş Kurulu Üyelerine, Banka içi ve dışı eğitim imkânları sunularak çeşitli sertifikaların alınmasına destek olunmakta...” (Halkbank 2018 Faaliyet Raporu)

“Bilgi teknolojilerine yönelik denetimler, bu konuda eğitim almış, uluslararası alanda kabul görmüş sertifikalara sahip müfettişlerce gerçekleştirilmektedir.” (Vakıfbank 2012 Faaliyet Raporu)

4.5.2. “Merkezden denetim” ile ilgili Kodlama Örnekleri;

“Belirlenmiş şube gruplarının merkezden devamlı suretle izlenerek denetimlerinin sıklığının ve etkinliğinin artırılmasına katkıda bulunmak üzere kurulan Merkezden Teftiş Ekibi tarafından 2018 yılı içerisinde 202 adet şube, yerinden teftiş edilen şubeler ile aynı esaslar doğrultusunda merkezden teftiş edilmiştir.” (Ziraat Bankası 2018 Faaliyet Raporu)

“Uyguladığı senaryo analizleri ile usulsüzlüklerin önlenmesi bakımından caydırıcı bir etkiye sahip olan Merkezden Denetim Ekibi, faaliyetlerine 2018 yılında da devam etmiştir. ...Merkezden Denetim Ekibi, denetim esnasında kullanılan manuel süreçlerin en aza indirilmesini teminen sistemsel geliştirmelerini sürdürmüştür.” (Ziraat Bankası 2018 Faaliyet Raporu)

“Merkezden denetim çalışmaları kapsamında; şube ve birimlerde risk oluşturabilecek durumların erken tespit edilerek, kısa zamanda önlem alınmasına yönelik bilgi işlem destekli uzaktan denetim teknikleri kullanılmaktadır.” (Vakıfbank 2018 Faaliyet Raporu)

“Merkezden Denetim faaliyetleri, risklilik düzeyi yüksek işlemlere yoğunlaşarak ... çeşitli istisna raporlarının oluşturulması ve incelenmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.” (Halkbank 2018 Faaliyet Raporu)

“... yerinde denetimler yapılmıştır. Ayrıca, hem Genel Müdürlük’te hem şubelerde uzaktan kontroller gerçekleştirilmiştir.” (Yapı Kredi 2018 Faaliyet Raporu)

“... şubelerde ve ilgili genel müdürlük birimlerinde hem yerinde hem uzaktan denetimler gerçekleştiriliyor.” (Garanti Bankası 2018 Entegre Faaliyet Raporu)

4.6. Çalışmanın Sınırlılıkları ve Kapsamı

Çalışma Türkiye’de faaliyette bulunan kamu ve özel mevduat bankalarının iç denetim birimlerine ilişkin faaliyet raporlarındaki veriler ile sınırlandırıldığından, faaliyet raporlarında yer alan Uyum ve Risk Yönetimi birimi ile İç Kontrol birimlerine ait verilerin yer aldığı bölümler ve bağımsız denetimle ilgili bölümler inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır. Denetim komitesinin iç denetim (teftiş) birimleriyle ilgili faaliyet raporlarındaki değerlendirmeleri ve banka iç denetim birimlerinin işleyişinin anlatıldığı bölümler içerik analizi kapsamındadır. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması ve diğer araştırmacıların veriler üzerindeki kontrolünün sınırlandırılmaması amacıyla kullanılan yöntem detaylı olarak ve şeffaf bir şekilde açıklanmıştır. Tespit edilen kodların (potansiyel denetim kalitesi göstergelerinin)

frekans sıralaması bir kalite sıralaması olarak algılanmamalıdır ancak içerik analizinde bir kodlamanın çok sayıda yapılmış olması o bankanın bu hususa verdiği önemi ifade etmektedir. İçerik analizi, faaliyet raporlarında belirtilen iç denetime ilişkin veriler ile sınırlıdır. Bununla birlikte doküman taraması yoluyla yapılan içerik analizinin katılımcılar üzerindeki araştırmacı etkisini ortadan kaldırması, uzun bir dönemi ve büyük miktardaki veriyi incelemeye imkân sağlaması, katılımcıların bilgi verme konusundaki isteksizliği/çekinceleri gibi olumsuzlukları ortadan kaldırması gibi birçok avantajı bulunmaktadır. Ayrıca potansiyel iç denetim kalitesi göstergelerinin tespiti açısından keşfedici bir çalışma amaçlandığından anket veya yapılandırılmış form kullanımı tercih edilmemiştir.

4.7. Geçerlik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmalardaki çalışma kalitesini artırarak araştırmanın geçerli ve güvenilir olmasını sağlayacak birçok yöntem (Yıldırım, 2010) bulunmakta olup bunlardan bazıları ve çalışmadaki uygulanma biçimleri aşağıda özetlenmiştir;

- *Görüşlerdeki araştırmacı etkisinin yok edilmesi:* Bu çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmış olup görüşmeler sırasında katılımcıların yönlendirilmesi veya yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki soru içeriklerinin kısıtlanması/eksik belirlenmesi gibi araştırmacıya bağlı etkiler ortadan kaldırılmıştır.
- *Doğru Örneklem Seçimi:* Örneklem alınan bankalar aktif büyüklüğüne göre mevduat bankalarının yaklaşık %73'ünü temsil etmektedir.
- *Veri Çeşitlemesi:* Üç özel ve üç kamu sermayeli bankanın on yıllık faaliyet raporları incelenmiştir.
- *Araştırma Sınırlarını Ortaya Koyma:* Faaliyet raporunun hazırlanması, değerlendirilmesi ve denetlenmesi sürecinde tüm paydaşlar (iç denetim ekibi, denetim komitesi, üst yönetim, yönetim kurulu, bağımsız denetçiler) yer almakta ve yayımlanan rapor ilgili kurumun resmi görüşünü ifade etmektedir. Raporlarda yer alması gereken asgari hususlarla ilgili yasal bazı düzenlemeler vardır. Bu nedenle faaliyet raporları oldukça güvenilir ve önemli bilgiler içermekte olup hem güncel denetim anlayışı hem de iç denetim değerlendirmeleri konusunda oldukça geniş bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışma Türkiye'deki kamu ve özel mevduat bankalarının on yıllık faaliyet raporlarının analizi ve iç denetim konusu ile sınırlandırılmıştır.
- *Ayrıntılı Betimleme:* Yöntem, araştırma süreci ve elde edilen veriler ayrıntılı olarak açıklanmış ve araştırmanın nesnellliğini sağlamak üzere kodlamaların hangi kurallar çerçevesinde yapıldığını gösteren bir kodlama kılavuzu hazırlanmıştır.
- *Ayrıntılı Alıntılar Yapma:* Belgeler üzerinde yapılan kodlamalara ilişkin çeşitli alıntı örneklerine çalışma içerisinde yer verilmiştir.
- *Tekrar Kodlama:* Farklı bir zamanda faaliyet raporları yeniden kodlanarak, olası yorum farklılıkları gözden geçirilmiştir.
- *Eş Denetleme:* Kategori ve kodlar bir uzman tarafından gözden geçirilmiştir.
- *Negatif ve Alternatif Sonuçlarla Karşılaştırma:* Literatürdeki kalite çerçevesi ve denetim kalitesi göstergeleri ile karşılaştırmalar yapılmış ve farklı bakış açıları değerlendirilmiştir.
- *Çarpık Durumları Gösterme:* Faaliyet raporlarında diğer raporlardan ayrılan durumlar veya farklı odak noktaları varsa bunlar çalışmada belirtilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Frekans Analizi

Türkiye’de faaliyet göstermekte olan 3 kamu ve 3 özel mevduat bankasının 2010-2019 dönemini kapsayan 10 yıllık faaliyet raporlarının iç denetim kalite çerçevesi perspektifinden içerik analiziyle incelenmesi sonucunda 60 faaliyet raporu üzerinde, beş kategori altında 54 farklı kod belirlenmiş ve toplam 2.208 adet kodlama yapılmıştır (Ek 1). Bu kodların 186’sı girdi, 1050’si süreç, 322’si çıktı, 336’sı sonuç ve 314 adedi ise dışsal (bağlamsal) faktörlere ilişkindir (Tablo 4). Görüldüğü üzere bankalar faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerinde en fazla süreç boyutuna odaklanırken, en az girdilere değinmektedirler. Kodlamaların aritmetik ortalaması belge başına 36,8 adet olmuştur. Kodlamaların frekansına bakıldığında (Ek 2) ise en fazla üzerinde durulan konuların risk odaklı denetim, merkezden denetim, süreç analizi, yasal düzenlemeler ve BT denetimleri olduğu görülmüştür. En az üzerinde durulan konular ise; analitik prosedürler, örneklem, veri madenciliği ve anlık denetim olmuştur.

Tablo 4: Banka ve Kategori Bazında Kod Sayıları

	Ziraat	Halk	Vakıf	İş Bankası	Garanti	Yapı Kredi	TOPLAM
Girdi	46	32	20	25	25	38	186
Süreç	181	181	156	150	273	109	1.050
Çıktı	71	52	31	49	52	67	322
Sonuç	99	48	59	32	95	3	336
Dışsal Faktörler	54	79	32	52	73	24	314
TOPLAM	451	392	298	308	518	241	2.208

Kaynak: Tablodaki veriler banka yıllık faaliyet raporlarının analizi sonucunda oluşturulmuştur.

5.2. Yıllara Göre Analiz

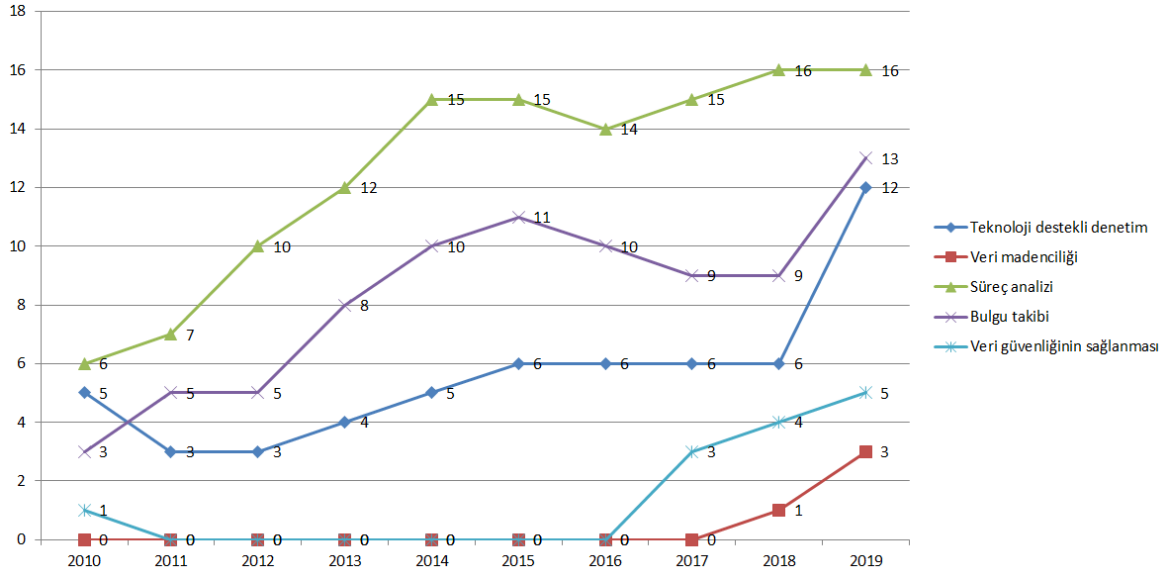
Kodlar beş kategori altında sınıflandırılmış olup, kodlama sayılarının yıllara göre dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir. Buna göre 10 yıllık araştırma dönemi boyunca faaliyet raporlarında “süreç” kategorisi beş kategori içerisinde sürekli olarak ilk sırada yer almıştır. “Girdi” kategorisi de sürekli son sırayı almıştır. Diğer üç kategori sıralaması ise yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle birlikte kodlama sayısı bakımından birbirine yakın seyretmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında toplam 179 olan kodlama sayısı son yıllardaki belgelerde artış göstermiş ve 2019 yılında toplam 253 kodlama sayısına ulaşmıştır. Dolayısıyla son yıllardaki faaliyet raporlarında iç denetimle ilgili daha fazla bilgi verildiği görülmektedir.

Tablo 5: Kategori Bazında Yıllara Göre Dağılım

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	TOPLAM
Girdi	13	13	19	19	22	24	22	18	18	18	186
Süreç	90	86	96	97	115	115	111	103	113	124	1.050
Çıktı	24	25	27	30	38	34	33	33	39	39	322
Sonuç	25	27	34	36	36	33	33	34	37	41	336
Dışsal Faktörler	27	28	33	29	37	34	32	30	33	31	314
TOPLAM	179	179	209	211	248	240	231	218	240	253	2.208

Kod bazında yıllık değişime (Şekil 2) bakıldığında ise özellikle teknoloji destekli denetim, bulgu takibi ve süreç analizi konularının son yıllarda önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Önceki yıllarda veri güvenliği ve veri madenciliği

konularının üzerinde durulmazken, son yıllardaki faaliyet raporlarında az da olsa bu konulara değinilmeye başlanmıştır. Bu durum veri analitiği ve büyük veri yetkinliklerinin iç denetim faaliyetlerinde giderek artan önemine işaret etmektedir.

Şekil 2: Kod Bazında Yıllara Göre Değişim

5.3. Kamu - Özel Banka Analizi

Kamu bankaları ve özel bankalar iç denetimin işleyişine ilişkin değerlendirmelerinde birbirine benzer şekilde ilk sırada süreç boyutuna odaklanmakta iken, her iki grupta da son sıradaki boyut girdiler olmuştur. Diğer boyutlar ise iki grupta farklı sıralarda yer almıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Kategori Bazında Kamu ve Özel Banka Karşılaştırması

	Özel	Kamu	TOPLAM
Girdi	88	98	186
Süreç	532	518	1.050
Çıktı	168	154	322
Sonuç	130	206	336
Dışsal Faktörler	149	165	314
TOPLAM	1.067	1.141	2.208

Ek 3'te ise kamu bankaları ve özel bankalar kod bazında karşılaştırılmış ve kodlama sayıları şekil üzerinde belirtilmiştir. Buna göre nitelikli işgücü sağlama, görev bilinci-mesleki dikkat ve özen, karlılığa katkı, kurum itibarına katkı, denetçi devir hızı ve bilgiye erişim imkânları hakkında kamu bankası iç denetim birimleri faaliyet raporlarında açıklama yaparken, özel bankalar bu hususlara hiç değinmemiştir. Buna karşın iç denetimde objektiflik, veri madenciliği ve örneklem konularına ise kamu bankaları hiç atıf yapmamıştır. Kategorisel analiz bölümünde özel bankalar ile kamu bankaları kod bazında daha detaylı olarak karşılaştırılmıştır.

5.4. Kategorisel Analizler

5.4.1. Girdi Kategorisi

Girdiler, denetim ekibi ve denetçilerin niteliklerine ilişkin unsurlardır. Girdi kategorisi altında, Tablo 7’de yer alan dokuz unsur tespit edilmiş ve toplam 186 kodlama yapılmıştır. İncelenen 60 faaliyet raporunun üçünde girdilere ilişkin herhangi bir kod bulunmamaktadır. Girdi kategorisinde en fazla değinilen konular denetçi sayıları ve eğitim, en az değinilen konular ise objektiflik ve bağımsızlık ile etik ilkeler olmuştur.

Tablo 7: Girdi Kategorisine İlişkin Banka Bazında Kodlamalar

	ZİRAAT	HALK	VAKIF	İŞ	GARANTİ	YAPI KREDİ	KAMU BANKA TOPLAM	ÖZEL BANKA TOPLAM	TOPLAM
Denetçi Sayısı	12	10		10		8	22	18	40
Eğitim	6	5	9			10	20	10	30
Tecrübe	8	7		9		3	15	12	27
Denetçilerin Beceri ve Niteliği			2		18	7	2	25	27
Sertifikasyon		4	9			10	13	10	23
Görev Bilinci, Mesleki Dikkat ve Özen	10	5					15	0	15
Denetçi Devir Hızı	9	1					10	0	10
Objektiflik ve Bağımsızlık					7		0	7	7
Etik İlkeler	1			6			1	6	7
GİRDİ (TOPLAM)	46	32	20	25	25	38	98	88	186

Hem kamu bankalarının hem de özel bankaların denetimin girdi boyutuna diğer dört boyuta kıyasla daha az değindiği görülmekte olup kamu bankalarında 98, özel bankalarda ise 88 olmak üzere toplam 186 kodlama yapılmıştır. Özel bankalarda denetçilerin beceri ve niteliği (25) ile denetçi sayıları (18), kamu bankalarında ise denetçi sayısı (22) ve eğitim (20) ilk sıralarda yer almıştır. Özel bankalarda denetçi devir hızı, görev bilinci, mesleki dikkat ve özen konusunda içerik bulunmazken, kamu bankalarında ise objektiflik ve bağımsızlık konusuna değinilmemiştir. Denetçi sayıları ile tecrübe hakkındaki içerik bir kamu bir de özel banka haricindeki tüm bankalarda yer almıştır. Eğitim kamu bankalarının tamamında, özel bankaların ise yalnızca birinde, sertifikasyona verilen önem ise bir özel banka ile iki kamu bankasının dokümanlarında kodlanmıştır. Özel bir banka, bir üniversite ve TİDE ile sertifika programı işbirliği yapmış (Yapı Kredi, 2019), Vakıfbank (2019) ve Halkbank (2018) ise denetçilerin mesleki sertifikaları almalarını desteklediklerini faaliyet raporlarında belirtmişlerdir. İki kamu bankasında diğer bankalardan farklı olarak idari görevlere geçişler, yeni denetçi alımları gibi denetçi devir hızı bilgilerine yer verilmiştir.

Tespit edilen kodların yıllara göre dağılımına (Ek 4) bakıldığında ise faaliyet raporlarında son üç yıldır iç denetimin objektifliği ve bağımsızlığı konusuna hiç değinilmediği görülmektedir.

5.4.2. Süreç Kategorisi

Süreçler; denetimin faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında uygulanan araç, teknik, yöntem, metodoloji ve yaklaşımlardır. Süreç kategorisi altında, Tablo 8’de yer alan 19 unsur tespit edilmiş ve toplam 1.050 kodlama yapılmıştır. Bankalar denetim kalitesi çerçevesinin en fazla süreç kategorisine odaklanmakta olup süreç boyutuna ilişkin yapılan kodlamalar

tüm kodlamaların neredeyse yarısına yakındır. Bu kategoride en fazla değinilen konular risk odaklı denetim, merkezden denetim, süreç analizleri, BT denetimi ve hile denetimidir. En az değinilen konular ise; analitik prosedürler, örneklem, veri madenciliği, gerçek zamanlı (anlık) denetim, esneklik ve proaktif denetim olmuştur. Risk odaklı denetim, merkezden denetim, paydaşlarla ilişkiler, BT denetimi, süreç analizi ve hile denetimleri ile denetim planlamasına ilişkin faaliyet raporlarında istisnasız tüm bankaların değerlendirmeleri bulunmaktadır.

Tablo 8: Süreç Kategorisine İlişkin Banka Bazında Kodlamalar

	ZİRAAT	HALK	VAKIF	İŞ	GARANTİ	YAPI KREDİ	KAMU BANKA TOPLAM	ÖZEL BANKA TOPLAM	TOPLAM
Risk Odaklı Denetim	18	34	27	19	41	16	79	76	155
Merkezden Denetim	17	32	24	19	32	2	73	53	126
Süreç Analizi/Denetimi	13	14	17	28	26	28	44	82	126
BT Denetimleri	11	34	22	20	22	8	67	50	117
Hile Denetimi	11	18	10	12	35	20	39	67	106
Örgütsel Bakış Açısı İle Denetim	21	19	19	10	11	0	59	21	80
Denetim Planlaması	11	6	10	8	22	18	27	48	75
Paydaşlarla İlişkiler	20	7	6	10	21	4	33	35	68
Teknoloji Destekli Denetim	19	2	9	11	15	0	30	26	56
Erken Uyarı/Tespit	0	11	10	2	11	0	21	13	34
Faaliyet Denetimleri	10	1	0	0	9	10	11	19	30
Senaryo Geliştirme	16	0	1	1	9	0	17	10	27
Yeni Yaklaşımlarının Takibi	11	0	0	9	2	2	11	13	24
Proaktif Denetim	1	1	0	0	5	0	2	5	7
Esneklik	1	0	1	0	2	1	2	3	5
Gerçek Zamanlı (Anlık) Denetim	1	0	0	0	3	0	1	3	4
Veri Madenciliği	0	0	0	1	3	0	0	4	4
Örneklem	0	0	0	0	3	0	0	3	3
Analitik Prosedürler	0	2	0	0	1	0	2	1	3
SÜREÇ (TOPLAM)	181	181	156	150	273	109	518	532	1.050

İç denetim metodolojisi, yaklaşımlar, denetimde kullanılan araç ve yöntemler gibi çıktıya (raporlara) ulaşmayı sağlayan denetim uygulamalarının belirtildiği süreç kategorisiyle ilgili kamu ve özel banka karşılaştırması kodlama sayılarıyla birlikte Tablo 8’de belirtilmiştir. Buna göre; kamu bankaları en fazla risk odaklı denetim ve merkezden denetim; özel bankalar ise süreç analizi ve risk odaklı denetime ilişkin değerlendirmelerin üzerinde durmaktadır. Bankacılık süreçleri ile bilgi sistemlerinin denetimi konusunda BDDK tarafından çıkarılan yönetmeliğin, iki kodlamanın yoğunluğu (süreç analizi ve BT denetimi) üzerinde etkisi bulunmaktadır. Özel banka faaliyet raporlarında veri madenciliği ve örneklem konularında az da olsa içerik bulunmakla birlikte kamu bankalarında bu konulara hiç değinilmemiştir. Bir banka faaliyet raporunda (Garanti Bankası, 2018) veri mühendisliği kadroları sayesinde kısmi denetimler (örneklem) yerine verilerin tamamının incelenebildiği vurgulanmıştır. Rutin denetimlerin dışında banka iç denetim birimleri tarafından hile, suiistimal, dolandırıcılık, sahtekârlık gibi işlemler nedeniyle çeşitli inceleme ve soruşturmalar da yürütülmektedir. Hile denetimlerinin gerçekleştirildiğine dair içeriğe özel bankalarda biraz daha fazla vurgu yapılmıştır. Kamu bankalarının

raporlarında ise merkezden denetime nispeten daha fazla vurgu yapılmaktadır. Yine etkinlik ve verimlilikle ilgili faaliyet denetimlerine özel banka faaliyet raporlarında nispeten daha fazla rastlanmaktadır. Her iki grupta da banka politikaları, stratejileri ve hedefleri doğrultusunda örgütsel bakış açısı ile denetimler gerçekleştirildiği belirtilse de raporlarda kamu bankaları bu konunun altını daha fazla çizmiştir. İç denetçilerin kurum politikaları, stratejileri ve hedeflerini iyi anlaması ve iç düzenlemelere hâkim olması beklenmektedir. Raporlarda bir banka haricinde tüm bankaların örgütsel bakış açısıyla denetime atıf yaptığı görülmekte özellikle denetim planlamalarında banka hedef ve politikalarının gözetildiği ve riske odaklı bir şekilde planlama yapıldığı belirtilmektedir. Denetim kalitesi açısından önemli bir diğer husus ise denetim paydaşları ile etkileşim ve bilgi paylaşımları (paydaşlarla ilişkiler) konusudur. Hem kamu hem de özel bankaların iç denetim değerlendirmelerinde bu hususa değindikleri görülmektedir.

Süreç kategorisinde tespit edilen kodların yıllara göre trendine (Ek 4) bakıldığında ise; özellikle teknoloji destekli denetim ve süreç analizleri gibi hususların son yıllardaki faaliyet raporlarında daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Yine veri madenciliği, veri analitiği ve büyük veri gibi kavramlardan (Garanti, 2019; İş Bankası, 2018), örneklem ve analitik prosedürlerden önceki yıllarda hiç bahsedilmezken son iki yıldır az sayıda raporda da olsa bu konulara değinilmeye başlanmıştır.

Bankalarda Güncel Denetim Yaklaşımları:

Faaliyet raporları güncel denetim yaklaşımları açısından incelendiğinde ise; veri madenciliği, anlık (eş zamanlı) denetim, çevik metodoloji gibi yeni yaklaşımların da artık banka iç denetim birimlerinde uygulanmaya başlandığı gözlenmektedir. Ziraat Bankası ve Garanti Bankası faaliyet raporlarında anlık (eş zamanlı) denetim uygulamalarına ilişkin, Garanti Bankası ve İş Bankasında ise veri madenciliğine ilişkin içerik bulunmaktadır. Ziraat Bankasında anlık denetim uygulamasına yönelik bir sistem (EVAM) geliştirilmiş ve 2019 yılında uygulamaya konulmuştur. Ayrıca yazılım sektöründe uygulanmakta olan çevik metodolojinin Garanti Bankası iç denetiminde kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Raporlarında proaktif denetime en çok vurgu yapan banka Garanti Bankası olmuştur. Senaryo bazlı denetimlere ise özellikle Garanti bankası ve Ziraat Bankası'nın önem verdiği görülmektedir. Suiistimal risklerini minimize edebilmek amacıyla çeşitli senaryolar geliştirilmekte ve güncellenmektedir. Hatta bir kamu bankasında (Ziraat, 2014) senaryo analizleri için özel bir senaryo ekibi oluşturulduğu belirtilmektedir. Teknoloji destekli denetime olan ilgi de son yıllarda artmıştır. Denetimde bilgisayar destekli denetim teknikleri ve yoğun teknoloji kullanılmaya başlanmıştır. Faaliyet raporlarında bu sistemsel geliştirmelere vurgu yapılmaktadır. Denetim 4.0 teknolojileri olan yapay sinir ağlarının kullanımı (Halkbank, 2019), makine öğrenmelerine dayalı sistemler, görüntü işleme ve veri modelleme algoritmaları gibi teknolojilerin banka iç denetim birimlerinde kullanılmaya başladığı ve veri mühendisliği kadrolarının oluşturulduğu (Garanti, 2019) görülmektedir. Verilere elektronik ortamda ulaşmanın kolaylaşması ve bilgi teknolojileri kullanımının yaygınlaşmasıyla yerinde denetimden merkezden denetime doğru bir yönelim olmuştur. İncelenen tüm bankaların raporlarında 2010 yılından beri merkezden (uzaktan) denetim ile ilgili içerik bulunmaktadır. Dolayısıyla bankalarda uzun zamandır uzaktan denetimler gerçekleştirilmektedir. Süreç boyutunda risk odaklı denetimden sonra en fazla kodlama merkezden denetim için yapılmıştır. Zaman, personel ve maliyet tasarrufu, planlama kolaylığı gibi birçok avantajı olan uzaktan denetim uygulamaları önemini günden güne artırmaktadır. Süreç kategorisinde en fazla kodlama yapılan unsur risk odaklı denetim olmuştur. Dolayısıyla bankalarda risk odaklı bir denetim anlayışının benimsendiği incelenen tüm

banka faaliyet raporlarından anlaşılmaktadır. Güncel iç denetim yaklaşımlarına ilişkin olarak banka faaliyet raporlarında yer alan bazı ifadeler aşağıda gösterilmiştir;

"Banka'nın dijital dönüşüm hedefine paralel olarak artan teknolojik ve siber güvenlik risklerin azaltılmasını teminen ve denetim süreçlerine veriye dayalı bir yaklaşım ile odaklanmak amacıyla Teftiş Kurulu Başkanlığı nezdinde veri uzmanlığı ve veri mühendisliği (data scientist/specialist) kadroları oluşturularak denetim süreçlerinde örneklem yerine ilgili verinin tamamına dayalı inceleme yöntemleri benimsendi ve denetim riskinin minimuma indirilmesi amaçlandı. Denetimlerde veri modelleme algoritmaları, görüntü işleme ve makine öğrenmesine dayalı teknikler kullanıldı." (Garanti, 2019).

"Raporların hazırlanması sürecinde her türlü yazılımsal ve teknolojik imkân kullanılmış, Banka verilerinin yapay sinir ağları modeli çerçevesinde işlenmesi sonrasında ortaya çıkan anlamlı sonuçlarla etkinlik ve verimlilik artırılmaya çalışılmıştır." (Halkbank, 2019).

"Bankamız süreçlerindeki eksikliklerin tespit edilmesi, süreçlerin geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması doğrultusunda senaryo üretmek ve söz konusu senaryoları uygulayarak Bankamız geneli için hızlı ve etkin çözüm sunmak üzere Senaryo Ekibi oluşturulmuştur." (Ziraat Bankası, 2014).

"Teftiş Kurulu bünyesinde 2019 yılı itibarıyla gerçekleştirilmekte olan denetimlerde Çevik (Agile) Metodoloji uygulanmaya başlanarak iş gücünün daha verimli kullanılması ve katma değeri yüksek sonuçlar üretilmesi hedeflendi." (Garanti, 2019).

"2018 yılı içerisinde sektörde ve dünyada yaygın bir şekilde kullanılan yazılım dilleri ve araçlar vasıtasıyla büyük verinin temini, işlenmesi, yorumlanması ve Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından kullanılması amaçlarıyla Veri Analitiği ekibi çalışmalarına başlamıştır. Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde büyük verinin temini ve işlenmesi yönündeki kabiliyetlerin gelişmesi neticesinde..." (İş Bankası, 2018).

Bankalarda birçok güncel denetim yaklaşımı benimsenmekle birlikte, kontrol öz-değerlendirme, üçlü savunma hattı veya üçlü hat modeli gibi diğer bazı güncel yaklaşımlara banka faaliyet raporlarının iç denetime ilişkin bölümlerinde hiç değinilmediği de görülmektedir.

5.4.3. Çıktı Kategorisi

Çıktılar, denetim raporları ve denetim görüşünden üretilen diğer bilgilerdir. Bir denetimin çıktısı; iç denetim raporu şeklinde olabileceği gibi, öneri/öneri raporu veya sunum, toplantı gibi yöntemlerle yapılan bilgi paylaşımları da olabilir. Yapılan tespitlerinin önem düzeyi ve bunların akıbetinin izlenerek değerlendirilmesi (bulgu takibi), denetim biriminin işleyişine dair öz değerlendirmeler veya denetim birimlerinin dışarıdan değerlendirilmesi de denetime ilişkin görüş gösteren çıktılardır. Denetim planlaması ile bazı denetim hedefleri konulmakta olup bu hedeflere ulaşıp ulaşılamaması da iç denetim çıktılarının değerlendirmesinde kullanılabilen ölçülebilir bir göstergedir. Çıktı kategorisi altında Tablo 9'da yer alan sekiz unsur tespit edilmiş ve kamu bankalarında 154, özel bankalarda ise 168 olmak üzere toplam 322 kodlama yapılmıştır. Bu kategoride en fazla değinilen konular; yönetime sunulan raporlar ve toplantılar, bulgu takibi ve denetim/rapor sayıları olmuştur. Yönetime sunulan raporlar/toplantılar ile bulgu takibinden faaliyet raporlarında istisnasız tüm bankalar bahsetmektedirler. En az değinilen konular ise dışsal değerlendirmeler ve denetim hedeflerini sağlama olmuştur.

Tablo 9: Çıktı Kategorisine İlişkin Banka Bazında Kodlamalar

	ZİRAAT	HALK	VAKIF	İŞ	GARANTİ	YAPI KREDİ	KAMU BANKA TOPLAM	ÖZEL BANKA TOPLAM	TOPLAM
Yönetime Sunulan Raporlar / Toplantılar	21	7	4	10	17	30	32	57	89
Bulgu Takibi (Düzeltilmelerin İzlenmesi)	26	10	11	10	15	11	47	36	83
Denetim/Rapor Sayısı	6	9	5	10	0	10	20	20	40
Öneriler	8	9	11	0	6	0	28	6	34
Raporların Önem Düzeyi	7	3	0	11	5	0	10	16	26
İçsel Değerlendirmeler	2	5	0	8	9	0	7	17	24
Denetim Hedefini Sağlama	0	6	0	0	0	10	6	10	16
Dışsal Değerlendirmeler	1	3	0	0	0	6	4	6	10
ÇIKTI (TOPLAM)	71	52	31	49	52	67	154	168	322

Faaliyet raporlarında denetim çıktılarının yönetime raporlanması konusuna özellikle değinildiği (özel bankalarda nispeten daha fazla) görülmekte olup bu kategoride en çok yapılan kodlama “yönetime sunulan raporlar ve toplantılar” olmuştur. BDDK tarafından istenilen yönetim beyanı⁶ çalışmaları kapsamında iç denetim birimlerinin yönetimle yaptıkları istişarelerde bu kod altında yer almaktadır. Denetçiler tarafından, sistemsel eksikliklerin düzeltilmesine, süreçlerin geliştirilmesine, risklere karşı alınması gereken önlemlere veya pazarlama faaliyetlerine dönük çeşitli öneriler getirilebilmektedir. Bu öneriler önemli birer “çıktı” olup işletmeye bir katma değer sağlaması durumunda “sonuca” dönüşmektedir. Dolayısıyla öneriler de en az denetim raporları kadar değerlidir. Kamu bankaları ve özel bankalar bu açıdan karşılaştırıldığında kamu bankalarının öneri konusuna faaliyet raporlarında daha fazla değindikleri görülmüştür. Bir özel banka haricinde tüm bankalar faaliyet raporlarında hangi birimlerin denetlendiği, yıl içerisinde kaç denetim raporu oluşturulduğu gibi hususlara yer vermiştir. Raporların sayısı kadar içeriği de önemlidir. Raporların niteliğine yani önem düzeylerine ilişkin toplam 26 kodlama yapılmıştır. İç denetim birimlerinin kendi faaliyetleri hakkında hazırladıkları dönemsel raporlar ve denetim komitesi/iç denetim birimi tarafından iç denetim faaliyetleriyle ilgili yapılan içsel değerlendirmeler ile bağımsız kurumlar ya da düzenleyici otoriteler tarafından iç denetim birimlerinin çalışmaları konusunda yapılan dışsal değerlendirmeler (Bağımsız dış değerlendiriciler tarafından yapılan kalite değerlendirmeleri, iç denetime ilişkin anket ve ödülleri vb.) çıktı boyutunda yer alan diğer unsurlardır.

Tespit edilen kodların yıllara göre dağılımına bakıldığında ise (Ek 4) özellikle bulgu takibine verilen önemin önceki yıllara nazaran artmaya başladığı görülmektedir. Yani iç denetim birimlerinin bulgularını yalnızca raporlamakla yetinmedikleri, tespit edilen eksiklik ve yanlışlıkların düzeltilip düzeltilmediği, ilgili birimlerce bulgular için ne gibi aksiyonlar alındığı şeklindeki hususlarla daha fazla ilgilenmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Bu amaçla bankalar tarafından bulgu takip süreçleri ve bulgu takip mekanizmaları (Ziraat, 2014; Halkbank, 2013) oluşturulduğu görülmektedir.

5.4.4. Sonuç Kategorisi

Denetim sonuçları, denetimler ile paydaşlara sağlanan katma değerdir. Eğer bir denetim sonucunda raporlama yapılıyor

⁶ Yönetim beyanı, bankacılık süreçlerine ilişkin banka yönetiminin iç kontrol ve bilgi sistemleri hakkında bağımsız denetçilere verdikleri güvencedir (BDDK, 2010). İç denetim birimleri ile yönetim, bu sistemlerin etkinliğine dair zaman zaman durum değerlendirmesi yapmakta ve görüş alışverişinde bulunabilmektedir.

ancak bu tespit sadece kâğıt üzerinde kalıyorsa ve kuruma bir fayda sağlamıyorsa ortada bir çıktı vardır ancak bu çıktı bir sonuca dönüşmemiştir. Dolayısıyla bir iç denetimin asıl sonucu kuruma sağlayabildiği katkıdır. Sonuç boyutu altında tablo 10'da yer alan 12 unsur tespit edilmiş ve kamu bankalarında 206, özel bankalarda ise 130 olmak üzere toplam 336 kodlama yapılmıştır. Sonuç boyutunda en fazla değinilen konular; doğru ve güvenilir bilgi sağlama, önleyici/caydırıcı olma, katma değer sağlama (genel ifadeler), sürdürülebilirliğin sağlanması ve riskin azaltılması konuları olmuştur. En az değinilen konu ise kurum itibarına katkı ve eğitici olmuştur.

Tablo 10: Sonuç Kategorisine İlişkin Banka Bazında Kodlamalar

	ZİRAAT	HALK	VAKIF	İŞ	GARANTİ	YAPI KREDİ	KAMU BANKA TOPLAM	ÖZEL BANKA TOPLAM	TOPLAM
Doğru ve Güvenilir Bilgi Sağlama	10	10	14	15	16	0	34	31	65
Önleyici/Caydırıcı	10	20	18	0	8	0	48	8	56
Katma Değer Sağlama (Genel İfadeler)	7	9	1	0	20	3	17	23	40
Sürdürülebilirliğin Sağlanması	10	0	1	9	14	0	11	23	34
Riskin Azaltılması	12	1	2	2	15	0	15	17	32
Yönetimsel Kararlara Katkı (Danışmanlık)	12	0	7	6	0	0	19	6	25
Nitelikli İşgücü Sağlama (İdari Göreve Geçiş)	8	5	6	0	0	0	19	0	19
Varlıkların Korunması	0	0	8	0	9	0	8	9	17
Karlılığa Katkı	12	1	0	0	0	0	13	0	13
Veri Güvenliğinin Sağlanması	4	0	2	0	7	0	6	7	13
Kurum İtibarına Katkı	10	1	0	0	0	0	11	0	11
Eğitici	4	1	0	0	6	0	5	6	11
SONUÇ (TOPLAM)	99	48	59	32	95	3	206	130	336

Sonuç boyutunda yer alan tüm kodlar kuruma katma değer sağlayan ifadelerdir. İncelenen belgelerde doğrudan sağlanan katkının belirtilmesi durumunda (örneğin kurum itibarına katkı sağlama veya caydırıcı olma gibi) ilgili kodlar kullanılmıştır. Ancak kuruma katma değer sağlayıcı denetimler yapıldığı gibi daha genel ifadelerin kullanılması durumunda ise “genel ifadeler” kodu kullanılmıştır. Bir özel bankanın faaliyet raporlarında iç denetimin katma değer sağlamasına ilişkin yalnızca üç içerik yer almakta olup, bunlar da denetim mesleğine sağlanan katkılar ve bu nedenle alınan ödüllere ilişkindir.

İç denetimin temel görevlerinden biri doğru ve güvenilir bilgi sağlamaktır. Dolayısıyla sonuç boyutunda yani kuruma sağlanan katkı açısından bu unsurun ilk sırada yer alması şaşırtıcı değildir. Doğru ve güvenilir bilgi sağlama konusuna hem özel hem de kamu bankaları ağırlık vermektedir. Buna karşılık sürdürülebilirliğin sağlanması konusu özel bankalar için daha ön planda görünmektedir. Denetimin, hile ve suiistimaller konusunda caydırıcı etkisi bulunmakta olup hataların ortaya çıkmasını veya tekrarını önleyerek kuruma katkı sağlamaktadır. Kamu bankaları özellikle denetimin bu önleyici/caydırıcı yönünü önemsemektedir. Bu koda özel banka faaliyet raporlarında çok daha az rastlanmıştır. İç denetçiler asli denetim görevinin yanında danışmanlık hizmeti de vermek suretiyle yönetime katkı sağlamaktadır. Ayrıca denetçiler tarafından banka personeline verilen eğitimler ve yapılan hatalar konusunda denetçilerin yaptığı uyarılarla ilgili personelin bilinçlendirilmesi suretiyle kuruma eğitsel katkılar sağlanmaktadır. Beklenenin aksine iç denetimin karlılığa

katkısı, kurum itibarına katkısı ve nitelikli işgücü sağlama gibi katkılarından kamu bankalarının faaliyet raporlarında bahsedilirken, özel banka faaliyet raporlarında bu konulara hiç değinilmemiştir. Nitelikli işgücü sağlama kodunda, denetim birimlerinde çalışan denetçilerin belirli bir sürenin sonunda iç denetim birimlerinden ayrılarak yönetici olarak diğer idari birimlere geçişlerinin sağlanmasına yönelik içerik yer almaktadır. Kamu bankalarında sonuç kategorisinde yer alan 12 kodun tamamına ilişkin içerik mevcuttur.

Tespit edilen kodların yıllara göre dağılımına (Ek 4) bakıldığında ise özellikle “veri güvenliği” ve “sürdürülebilirliğin sağlanması” konularının önceki yıllara göre son yıllarda daha fazla önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Bilgilerin mahremiyetine yönelik çalışmalar ve sistemsal bazı engellemeler ile siber saldırıların önlenmesi gibi yollarla veri güvenliği sağlanmaya çalışılmakta, iç denetim birimlerine de bu açıkların tespiti ile ilgili önemli görevler düşmektedir.

5.4.5. Dışsal Faktörler Kategorisi

Dışsal (bağlamsal) faktörler, genellikle denetçiyle doğrudan ilgili olmayan, denetçinin kontrolü dışında olan ancak denetim kalitesini etkileyen faktörlerdir. Dışsal faktörler kategorisi altında tablo 11’de yer alan altı unsur tespit edilmiş ve toplam 314 kodlama yapılmıştır. Dışsal faktörlerde en fazla değinilen konular; yasal düzenlemeler (mevzuata uyum), organizasyonel yapı ve iç kontrolün etkinliği olmuştur. Tüm bankalar yasal düzenlemelere ve organizasyonel yapıya vurgu yapmıştır. En az değinilen konu ise bilgiye erişim imkânları olmuştur.

Tablo 11: Dışsal Faktörlere İlişkin Banka Bazında Kodlamalar

	ZİRAAT	HALK	VAKIF	İŞ	GARANTİ	YAPI KREDİ	KAMU BANKA TOPLAM	ÖZEL BANKA TOPLAM	TOPLAM
Yasal Düzenlemeler (Mevzuata Uyum)	26	22	19	18	25	12	67	55	122
Organizasyonel Yapı	13	21	1	10	21	6	35	37	72
İç Kontrolün Etkinliği	1	20	11	8	24	0	32	32	64
Standartlar	10	8	1	16	0	6	19	22	41
Kontrol Ortamı	4	3	0	0	3	0	7	3	10
Bilgiye Erişim İmkânları	0	5	0	0	0	0	5	0	5
DIŞSAL FAKTÖRLER (TOPLAM)	54	79	32	52	73	24	165	149	314

Tablo 11’de dışsal faktörlere ilişkin banka bazında kodlamalar verilmiştir. Dışsal faktörler içerisinde faaliyet raporlarında en fazla vurgu yapılan konu yasal düzenlemeler ve mevzuata uyum konusudur. BDDK düzenlemeleri ile diğer mevzuata uyum konusundaki içerikler bu kod altında yer almaktadır. Bir kanun, yönetmelik veya genelge ile denetime ilişkin birçok husus düzenlenebilmekte, bankalara bir takım denetim zorunlulukları getirilip, kamusal denetimler gerçekleştirilebilmektedir. Yasal yükümlülükler ve yasalardaki değişiklikler denetim kalitesini etkileyen önemli bir dışsal faktördür. Dolayısıyla dışsal faktörler kategorisindeki kodlamaların büyük çoğunluğu bu hususa ilişkin olmuştur ve tüm banka raporlarında yasal düzenlemelere atıf yapıldığı görülmektedir. Kurum içi hiyerarşik yapı, iç denetim biriminin doğrudan yönetim kuruluna bağlı olması, kendi içerisindeki yapılanması/alt bölümleri, yetki ve görev alanları gibi hususlar organizasyonel yapı şeklinde kodlanmıştır. Organizasyonel yapı iç denetimin bağımsızlığı ve işleyişi açısından önemlidir. Ayrıca iç kontrol birimi ve diğer işletme çalışanları tarafından yapılan iç kontrollerin etkin yürütülüp

yürütülmemesi de denetçinin iş yükünü artırıp azaltmakta ve denetim kalitesini etkilemektedir. Dolayısıyla faaliyet raporlarında iç kontrolün etkinliğine yönelik değerlendirmelerde bulunmaktadır. Yasalar dışında, denetim standartları ve kalite standartları gibi denetim kalitesini etkileyebilecek başka dış düzenlemeler de mevcuttur. Her iki banka grubunda da standartlara vurgu yapılmaktadır. Son olarak kontrol ortamı (denetlenen personelin risklilik düzeyi, yöneticilerin gözetim sorumlulukları vb.) ve bilgi sisteminin verilere kolay erişim imkânı vermesi gibi hususlar da denetim kalitesini etkilemektedir ancak incelenen belgelerde bu hususlara diğerlerine göre daha az değinildiği görülmektedir.

Dışsal faktörler kategorisinde; kamu bankalarında 165, özel bankalarda ise 149 olmak üzere toplam 314 kodlama yapılmıştır. Bu kategoride kamu bankaları ve özel bankalar açısından önemli bir farklılık görünmemektedir. Sadece bir kamu bankası raporunda bilgiye erişim imkânından (denetim programları dışında faydalanılan banka raporlama sisteminden) bahsedilmesine karşın diğer banka faaliyet raporlarında bu hususa hiç değinilmemiştir. Kodlamaların yıllara göre dağılımına (Ek 4) bakıldığında da dışsal faktörler kategorisinde anlamlı bir farklılık yoktur.

SONUÇ

Bankaların yıllık faaliyet raporlarındaki iç denetimle ilgili bölümlere iç denetim kalite çerçevesi perspektifiyle içerik analizi yapılmış ve beş boyut ile 54 potansiyel denetim kalitesi göstergesinden oluşan bir iç denetim kalite çerçevesine ulaşılmıştır. Buna göre yıllık faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerde, bankalar iç denetim kalite çerçevesinin en fazla "Süreç" boyutuna odaklanmaktadır. En az üzerinde durulan boyut ise "Girdi" boyutu olmuştur. Boyutlara göre üzerinde en fazla odaklanılan hususlar ise "Girdi" boyutunda, denetçi sayısı ve eğitim; "Süreç" boyutunda, risk odaklı denetim, merkezden denetim ve süreç analizi; "Çıktı" boyutunda, yönetime sunulan raporlar/toplantılar ve bulgu takibi; "Sonuç" boyutunda, doğru ve güvenilir bilgi sağlama, önleyici/caydırıcı olma; "Dışsal Faktörler" boyutunda ise yasal düzenlemeler ve organizasyonel yapı olmuştur.

Banka yıllık faaliyet raporlarında yer alan iç denetime ilişkin değerlendirmelerde odaklanılan konulardaki yıllara göre değişime bakıldığında; son 10 yıllık dönemde beş boyut içerisinde hep ilk sırada "Süreç", son sırada ise sürekli "Girdi" boyutu yer almıştır. Bulgu takibi, teknoloji destekli denetim ve süreç analizi gibi hususların son yıllardaki faaliyet raporlarında nispeten daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Denetimde dijital dönüşüm, makine öğrenmesi, görüntü işleme ve veri modelleme algoritmaları ile yapay sinir ağlarının kullanımı gibi teknoloji destekli denetim anlayışına ilişkin yeni bazı kavramlara faaliyet raporlarında son zamanlarda değinilmeye başlanmıştır. Ayrıca önceki yıllarda veri güvenliği ve veri madenciliği konularının üzerinde durulmazken, son yıllardaki faaliyet raporlarında az da olsa bu konulara vurgu yapılmaya başlanmıştır.

Kamu bankaları ve özel bankalar iç denetimin işleyişine ilişkin değerlendirmelerinde birbirine benzer şekilde ilk sırada iç denetim kalite çerçevesinin süreç boyutuna odaklanmakta iken, her iki grupta da son sıradaki kategori girdiler olmuştur. Diğer boyutlar ise kamu bankaları ve özel bankalarda farklı sıralarda yer almıştır. Bu boyutlar altında yer alan kodlamalara bakıldığında ise nitelikli işgücü sağlama, görev bilinci-mesleki dikkat ve özen, karlılığa katkı, kurum itibarına katkı, denetçi devir hızı ve bilgiye erişim imkânları konularına sadece kamu bankalarının faaliyet raporlarında değinildiği; buna karşın objektiflik ve bağımsızlık, veri madenciliği ile örneklem konularının ise sadece özel banka faaliyet raporlarında yer aldığı görülmüştür. Ayrıca "caydırıcılık, öneriler, danışmanlık ve örgütsel bakış açısıyla

denetim” konularına kamu bankalarının, “denetçilerin beceri ve niteliği” konusuna ise özel bankaların nispeten daha fazla vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Faaliyet raporları incelendiğinde ülkemizdeki mevduat bankalarında güncel birçok denetim yaklaşımının da uygulanmakta olduğu görülmektedir.

BDDK tarafından çıkarılan yönetmelikte (Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayınlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik) daha detaylı bazı düzenlemeler yapılarak, faaliyet raporlarının iç denetim kalite çerçevesinin tüm boyutlarını kapsaması sağlanabilir. Yine iç denetim işleyişine ilişkin değerlendirmeler yapılırken faaliyet raporlarında özellikle nicel bazı göstergelerin belirtilmesi zorunlu tutulabilir (Örn: denetçi sayısı, sertifikalı denetçi sayısı, eğitim saati, rapor sayısı, bulguların düzeltilme yüzdesi vb.). İç denetim birimleri öz-değerlendirme yaparken ve faaliyet raporlarını hazırlarken iç denetim kalite çerçevesini bir rehber olarak kullanabilir. Böylece karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık sağlanarak iç denetimde üstün ve zayıf yönler dair bir farkındalık oluşturulabilir. Ayrıca iç denetim kalitesi konusundaki çalışmaların sınırlı olması nedeniyle iç denetim kalitesini etkileyebilecek ve denetim performansı ölçümünde kullanılacak diğer unsurların ortaya çıkarılmasına yönelik farklı sektörlerde yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir.

ETİK BEYAN VE AÇIKLAMALAR

Etik Kurul Onay Bilgileri Beyanı

Çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen bir çalışmadır.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Birinci yazarın makaleye katkısı %60, ikinci yazarın makaleye katkısı ise %40 olarak gerçekleşmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Al Matarneh, G. F. (2011). Factors Determining the Internal Audit Quality in Banks: Empirical Evidence from Jordan. *International Research Journal of Finance and Economics*, 73(9), 110-119.
- Azgin, N. (2018). *Denetçinin Mesleki Şüphesizliğinin Denetim Kalitesine Etkisi* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- BDDK (2006). “Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayımlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”. Resmî Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333
- BDDK (2010). “Yönetim Beyanı Genelgesi, BSD.2010/3”. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/908>. (Erişim tarihi: 19.03.2022).
- Bedard, J. C., Johnstone, K. M. & Smith, E. F. (2010). Audit Quality Indicators: A Status Update on Possible Public Disclosures and Insights from Audit Practice. *Current Issues in Auditing*, 4(1), C12-C19.
- Boskou, G., Kirkos, E. & Spathis, C. (2019). Classifying Internal Audit Quality Using Textual Analysis: The Case of Auditor Selection. *Managerial Auditing Journal*, 34(8), 924-950.
- CAQ (2019). “Audit Quality Disclosure Framework”. Retrieved May 28, 2020, from <https://www.thecaq.org/audit-quality-disclosure-framework/>
- Christensen, B. E., Glover, S. M., Omer, T. C. & Shelley, M. K. (2016). Understanding Audit Quality: Insights from Audit Professionals and Investors. *Contemporary Accounting Research*, 33(4), 1648-1684.
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199.
- FEE (2016). “Overview of Audit Quality Indicators Initiatives”. Retrieved May 28, 2020, from https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/1607_Update_of_Overview_of_AQIs.pdf
- Fornelli, C. M. (2019). “Audit Quality Disclosure Framework - Foreword”. <https://www.thecaq.org/audit-quality-disclosure-framework/> (Erişim Tarihi: 28.05.2020).
- Francis, J. R. (2011). A Framework for Understanding and Researching Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(2), 125-152.
- FRC (2020). “Audit Quality Indicators AQR Thematic Review”. https://www.frc.org.uk/getattachment/f116f7d7-94d8-4c82-94b2-ba24e3b195eb/AQTR_AQI_Final.pdf. (Erişim tarihi: 04.01.2022).
- Garanti (2018). “Entegre Faaliyet Raporları”. <https://www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/kutuphane/faaliyet-raporlari/Entegre-Faaliyet-Raporlari/666/0/0> (Erişim tarihi: 02.04.2021).
- Garanti (2019). “2019 Entegre Faaliyet Raporu”. <https://www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/kutuphane/faaliyet-raporlari/Entegre-Faaliyet-Raporlari/666/0/0> (Erişim tarihi: 02.04.2021).
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Teknik-Yaklaşım-Uygulama*. Ankara: Nobel Yayın.
- Halkbank (2013). “2013 Faaliyet Raporu” <https://www.halkbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari.html> (Erişim tarihi: 23.10.2019).
- Halkbank (2018). “Faaliyet Raporları” <https://www.halkbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari.html> (Erişim tarihi: 23.10.2019).
- Halkbank (2019). “2019 Faaliyet Raporu” <https://www.halkbank.com.tr/content/dam/halkbank/tr/dokumanlar/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlar%C4%B1/2019FaaliyetRaporu.pdf>. (Erişim tarihi: 25.02.2022).
- İş Bankası (2018). “Finansal Raporlar” <https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/finansal-bilgiler> (Erişim tarihi: 23.04.2021).
- Knechel, W. R., Krishnan G. V., Pevzner M., Shefchik L. B. & Velury U. K. (2013). Audit Quality: Insights from the Academic Literature. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(1), 385-421.
- Massoud, H. (2019). *Factors Affecting the Internal Audit Quality: Empirical Evidence from Libyan Commercial Banks*. (Master's Thesis). Istanbul University Institute of Social Sciences, Istanbul.

- Neri, L. & Russo, A. (2014). A Framework for Audit Quality: Critical Analysis. *Business and Management Review*, 3(9), 25-30.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*. (Çev: Özge,S.). Ankara: Yayın Odası.
- Pinello, A. S., Volkan, A. G., Franklin, J., Levatino, M. & Tiernan, K. (2019). The PCAOB Audit Quality Indicator Framework Project: Feedback from Stakeholders. *Journal of Business & Economics Research*, 16(1), 1-8.
- Sarıkale, H. & Kandemir, T. (2022). Bankalarda Uzaktan ve Yerinde Şube Denetimlerinin AHP Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 125-143.
- Simnett, R. & Trotman, K. T. (2018). Twenty-Five-Year Overview of Experimental Auditing Research: Trends and Links to Audit Quality. *Behavioral Research in Accounting*, 30(2), 55-76.
- Tavşancıl, E. & Aslan, A.E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayıncılık.
- TBB (2020). “Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması: 2020-Eylül”, https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/Aktif_Buyukluklerine_Gore_Banka_Siralaması/3900. (Erişim tarihi: 02.05.2021).
- Tritschler, J. (2013). *Audit Quality: Association Between Published Reporting Errors and Audit Firm Characteristics*. Springer.
- Trotman, A. J. & Duncan, K. R. (2018). Internal Audit Quality: Insights from Audit Committee Members, Senior Management and Internal Auditors. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 37(4), 235-259.
- Turetken, O., Jethefer, S. & Ozkan, B. (2020). Internal Audit Effectiveness: Operationalization and Influencing Factors. *Managerial Auditing Journal*, 35(2), 238-271.
- Uslu, M., Kestane, A. & Sezgin, R. (2022). İç Denetimde Kalite Göstergeleri: Türkiye’de Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(1), 74-87.
- Vaicekauskas, D. & Mackevičius, J. (2014). Developing a Framework for Audit Quality Management in Audit Firms. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci*, 75(131), 171-193.
- Vakıfbank (2012). “2012 Faaliyet Raporu” <https://www.vakifbank.com.tr/faaliyet-raporlari.aspx?pageID=2532> (Erişim tarihi: 31.03.2021).
- Vakıfbank (2018) “Faaliyet Raporları” <https://www.vakifbank.com.tr/faaliyet-raporlari.aspx?pageID=2532> (Erişim tarihi: 31.03.2021).
- Vakıfbank (2019). “2019 Entegre Faaliyet Raporu” https://www.vakifbank.com.tr/documents/yiliski/VKF_ENTEGRE_FRAT_MTB_uyg_92_.pdf. (Erişim tarihi: 23.02.2022).
- Yapı Kredi (2018). “Faaliyet Raporları” <https://www.yapikrediinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler-raporlari-yil-dokuman-liste/Faaliyet-Raporlari/298/0/0> (Erişim tarihi: 24.04.2021).
- Yapı Kredi (2019). “2019 Faaliyet Raporu” <https://www.yapikrediinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler-raporlari-yil-dokuman-liste/Faaliyet-Raporlari/298/0/0> (Erişim tarihi: 24.04.2021).
- Yıldırım, K. (2010). Nitel Araştırmalarda Niteliği Artırma. *Elementary Education Online*, 9(1), 79-92.
- Ziraat Bankası (2014). “2014 Faaliyet Raporu”. <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/yillik-faaliyet-raporlari>, (Erişim tarihi: 23.10.2019).
- Ziraat Bankası (2018). “Yıllık Faaliyet Raporları”. <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/yillik-faaliyet-raporlari>, (Erişim tarihi: 23.10.2019).

EKLER

Ek 1: Banka Bazında Tüm Kodlar

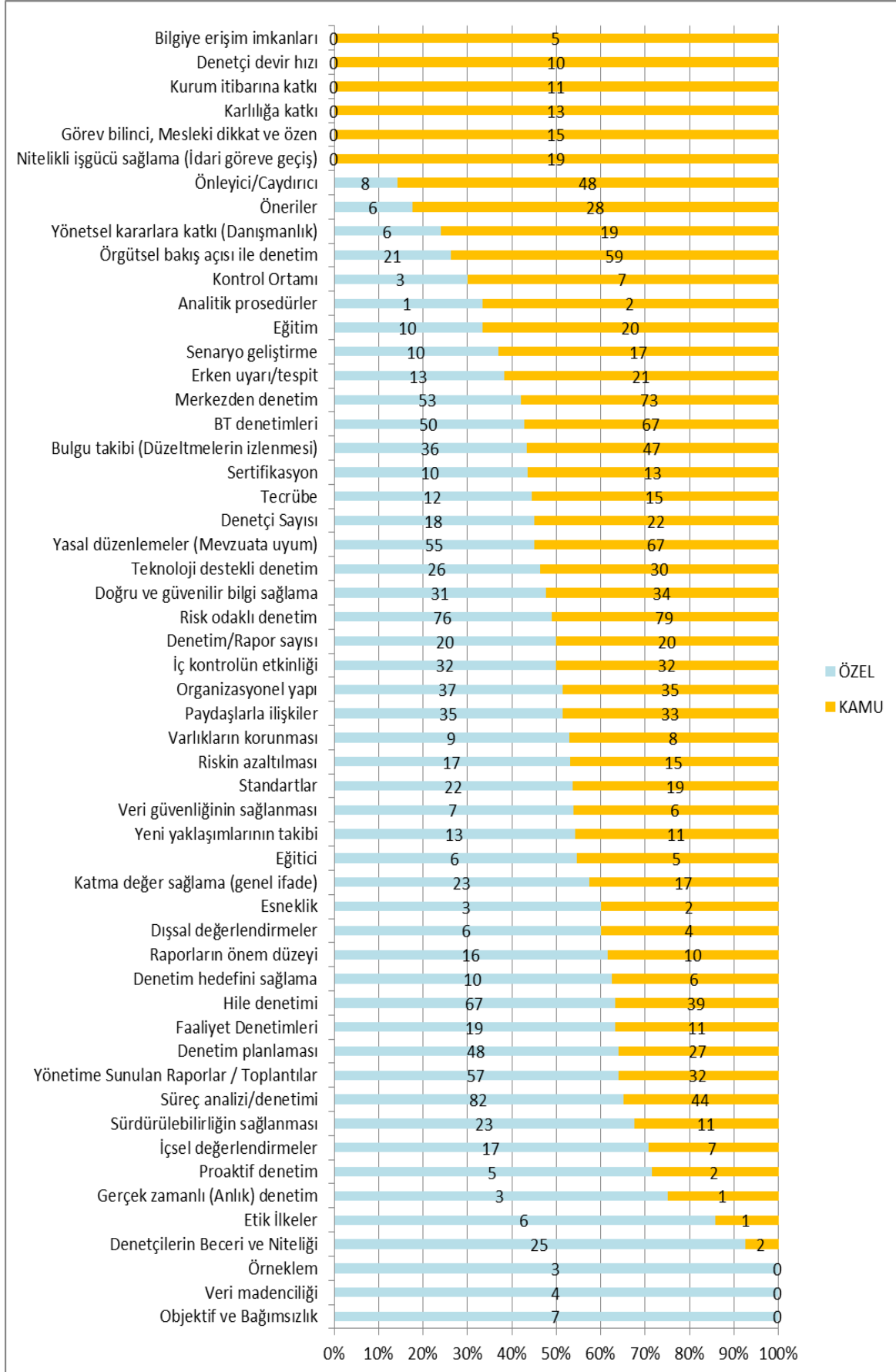
Kod Sistemi	ZİRAAT	HALKBANK	VAKIFBANK	İŞ BANKASI	GARANTİ	YAPI KREDİ	TOPLAM
▼ Girdi							0
Denetçi Sayısı	12	10		10		8	40
Eğitim	6	5	9			10	30
Tecrübe	8	7		9		3	27
Denetçilerin Beceri ve Niteliği			2		18	7	27
Sertifikasyon		4	9			10	23
Denetçi devir hızı	9	1					10
Görev bilinci, Mesleki dikkat ve özen	10	5					15
Objektif ve Bağımsızlık					7		7
Etik İlkeler	1			6			7
▼ Süreç							0
Risk odaklı denetim	18	34	27	19	41	16	155
Merkezden denetim	17	32	24	19	32	2	126
Teknoloji destekli denetim	19	2	9	11	15		56
Gerçek zamanlı (Anlık) denetim	1				3		4
Proaktif denetim	1	1			5		7
Veri madenciliği				1	3		4
Senaryo geliştirme	16		1	1	9		27
Yeni yaklaşımlarının takibi	11			9	2	2	24
Örgütsel bakış açısı ile denetim	21	19	19	10	11		80
Paydaşlarla ilişkiler	20	7	6	10	21	4	68
BT denetimleri	11	34	22	20	22	8	117
Süreç analizi/denetimi	13	14	17	28	26	28	126
Hile denetimi	11	18	10	12	35	20	106
Faaliyet Denetimleri	10	1			9	10	30
Denetim planlaması	11	6	10	8	22	18	75
Örnekleme					3		3
Analitik prosedürler		2			1		3
Esneklik	1		1		2	1	5
Erken uyarı/tespit		11	10	2	11		34
▼ Çıktı							0
Denetim/Rapor sayısı	6	9	5	10		10	40
Raporların önem düzeyi	7	3		11	5		26
Öneriler	8	9	11		6		34
Bulgu takibi (Düzeltilmelerin izlenmesi)	26	10	11	10	15	11	83
Dışsal değerlendirmeler	1	3				6	10
İçsel değerlendirmeler	2	5		8	9		24
Denetim hedefini sağlama		6				10	16
Yönetime Sunulan Raporlar / Toplantılar	21	7	4	10	17	30	89
▼ Sonuç							0
Katma değer sağlama (genel ifade)	7	9	1		20	3	40
Riskin azaltılması	12	1	2	2	15		32
Karlılığa katkı	12	1					13
Varlıkların korunması			8		9		17
Kurum itibarına katkı	10	1					11
Doğru ve güvenilir bilgi sağlama	10	10	14	15	16		65
Önleyici/Caydırıcı	10	20	18		8		56
Eğitici	4	1			6		11
Yönetimsel kararlara katkı (Danışmanlık)	12		7	6			25
Veri güvenliğinin sağlanması	4		2		7		13
Nitelikli işgücü sağlama (İdari göreve geçiş)	8	5	6				19
Sürdürülebilirliğin sağlanması	10		1	9	14		34
▼ Dışsal Faktörler							0
Yasal düzenlemeler (Mevzuata uyum)	26	22	19	18	25	12	122
Standartlar	10	8	1	16		6	41
İç kontrolün etkinliği	1	20	11	8	24		64
Organizasyonel yapı	13	21	1	10	21	6	72
Kontrol Ortamı	4	3			3		10
Bilgiye erişim imkanları		5					5
Σ TOPLAM	451	392	298	308	518	241	2.208

Ek 2: Kodlamaların Frekans Sıralaması

Kod	Kategori	Frekans	Kod	Kategori	Frekans
Risk odaklı denetim	Süreç	155	Denetçilerin Beceri ve Niteliği	Girdi	27
Merkezden denetim	Süreç	126	Senaryo geliştirme	Süreç	27
Süreç analizi/denetimi	Süreç	126	Raporların önem düzeyi	Çıktı	26
Yasal düzenlemeler (Mevzuata uyum)	Dışsal	122	Yöneltilen kararlara katkı (Danışmanlık)	Sonuç	25
BT denetimleri	Süreç	117	Yeni yaklaşımlarının takibi	Süreç	24
Hile denetimi	Süreç	106	İçsel değerlendirmeler	Çıktı	24
Yönetime Sunulan Raporlar / Toplantılar	Çıktı	89	Sertifikasyon	Girdi	23
Bulgu takibi (Düzeltilmelerin izlenmesi)	Çıktı	83	Nitelikli işgücü sağlama (İdari göreve geçiş)	Sonuç	19
Örgütsel bakış açısı ile denetim	Süreç	80	Varlıkların korunması	Sonuç	17
Denetim planlaması	Süreç	75	Denetim hedefini sağlama	Çıktı	16
Organizasyonel yapı	Dışsal	72	Görev bilinci, Mesleki dikkat ve özen	Girdi	15
Paydaşlarla ilişkiler	Süreç	68	Karlılığa katkı	Sonuç	13
Doğru ve güvenilir bilgi sağlama	Sonuç	65	Veri güvenliğinin sağlanması	Sonuç	13
İç kontrolün etkinliği	Dışsal	64	Kurum itibarına katkı	Sonuç	11
Teknoloji destekli denetim	Süreç	56	Eğitici	Sonuç	11
Önleyici/Caydırıcı	Sonuç	56	Denetçi devir hızı	Girdi	10
Standartlar	Dışsal	41	Dışsal değerlendirmeler	Çıktı	10
Denetçi Sayısı	Girdi	40	Kontrol Ortamı	Dışsal	10
Denetim/Rapor sayısı	Çıktı	40	Objektif ve Bağımsızlık	Girdi	7
Katma değer sağlama (genel ifade)	Sonuç	40	Etik İlkeler	Girdi	7
Erken uyarı/tespit	Süreç	34	Proaktif denetim	Süreç	7
Öneriler	Çıktı	34	Esneklik	Süreç	5
Sürdürülebilirliğin sağlanması	Sonuç	34	Bilgiye erişim imkanları	Dışsal	5
Riskin azaltılması	Sonuç	32	Gerçek zamanlı (Anlık) denetim	Süreç	4
Eğitim	Girdi	30	Veri madenciliği	Süreç	4
Faaliyet Denetimleri	Süreç	30	Örnekleme	Süreç	3
Tecrübe	Girdi	27	Analitik prosedürler	Süreç	3
			TOPLAM	2.208	

Ek 3: Kod bazında Kamu ve Özel Banka Karşılaştırması

Ek 4: Kodlamaların Yıllara Göre Dağılımı

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	TOPLAM
Denetçi Sayısı	4	4	4	4	5	5	4	4	3	3	40
Eğitim	2	2	4	3	3	4	3	3	3	3	30
Tecrübe	2	3	4	3	4	3	2	2	2	2	27
Denetçilerin Beceri ve Niteliği	1	1	1	4	4	4	5	2	3	2	27
Sertifikasyon	1	1	3	2	2	3	3	3	3	2	23
Denetçi devir hızı	0	0	1	1	1	1	1	1	1	3	10
Görev bilinci, Mesleki dikkat ve özen	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	15
Objektif ve Bağımsızlık	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	7
Etik İlkeler	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	7
Girdi (TOPLAM)	13	13	19	19	22	24	22	18	18	18	186
Risk odaklı denetim	13	13	16	15	16	17	17	16	17	15	155
Merkezden denetim	14	12	13	11	14	14	13	12	12	11	126
Teknoloji destekli denetim	5	3	3	4	5	6	6	6	6	12	56
Gerçek zamanlı (Anlık) denetim	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	4
Proaktif denetim	1	1	2	1	0	0	0	0	0	2	7
Veri madenciliği	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	4
Senaryo geliştirme	1	1	2	2	4	4	4	3	4	2	27
Yeni yaklaşımlarının takibi	3	3	2	2	2	2	2	2	2	4	24
Örgütsel bakış açısı ile denetim	8	7	6	7	7	10	9	9	9	8	80
Paydaşlarla ilişkiler	8	7	4	4	8	7	7	7	7	9	68
BT denetimleri	8	10	12	12	15	13	13	11	12	11	117
Süreç analizi/denetimi	6	7	10	12	15	15	14	15	16	16	126
Hile denetimi	10	9	10	12	13	12	10	9	11	10	106
Faaliyet Denetimleri	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
Denetim planlaması	6	6	6	7	8	9	10	8	7	8	75
Örnekleme	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
Analitik prosedürler	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
Esneklik	2	1	1	0	0	0	0	0	0	1	5
Erken uyarı/tespit	2	3	5	4	4	3	3	2	4	4	34
Süreç (TOPLAM)	90	86	96	97	115	115	111	103	113	124	1.050
Denetim/Rapor sayısı	4	5	3	3	4	4	4	4	5	4	40
Raporların önem düzeyi	2	1	2	2	4	2	2	2	4	5	26
Öneriler	3	4	4	3	2	3	3	4	4	4	34
Bulgu takibi (Düzeltilmelerin izlenmesi)	3	5	5	8	10	11	10	9	9	13	83
Dışsal değerlendirmeler	2	1	2	2	2	0	0	0	1	0	10
İçsel değerlendirmeler	1	0	3	2	3	3	3	3	4	2	24
Denetim hedefini sağlama	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	16
Yönetime Sunulan Raporlar / Toplantılar	7	8	7	9	11	9	9	9	10	10	89
Çıktı (TOPLAM)	24	25	27	30	38	34	33	33	39	39	322
Katma değer sağlama (genel ifade)	3	3	4	5	5	3	4	4	4	5	40
Riskin azaltılması	4	6	4	3	2	2	2	1	3	5	32
Karlılığa katkı	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	13
Varlıkların korunması	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	17
Kurum itibarına katkı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	11

Doğru ve güvenilir bilgi sağlama	3	3	6	8	9	8	8	7	7	6	65
Önleyici/Caydırıcı	4	6	6	6	6	6	6	5	6	5	56
Eğitici	1	1	2	2	2	1	1	0	1	0	11
Yönetmelere katkı (Danışmanlık)	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	25
Veri güvenliğinin sağlanması	1	0	0	0	0	0	0	3	4	5	13
Nitelikli işgücü sağlama (İdari göreve geçiş)	0	0	2	2	2	3	3	3	2	2	19
Sürdürülebilirliğin sağlanması	2	2	3	3	3	3	3	5	4	6	34
Sonuç (TOPLAM)	25	27	34	36	36	33	33	34	37	41	336
Yasal düzenlemeler (Mevzuata uyum)	12	12	11	10	13	13	12	12	14	13	122
Standartlar	4	4	4	3	4	4	4	4	4	6	41
İç kontrolün etkinliği	4	5	6	7	9	9	8	6	6	4	64
Organizasyonel yapı	7	7	11	8	9	7	7	6	5	5	72
Kontrol Ortamı	0	0	1	1	2	0	0	1	3	2	10
Bilgiye erişim imkanları	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	5
Dışsal Faktörler (TOPLAM)	27	28	33	29	37	34	32	30	33	31	314
TOPLAM	179	179	209	211	248	240	231	218	240	253	2.208